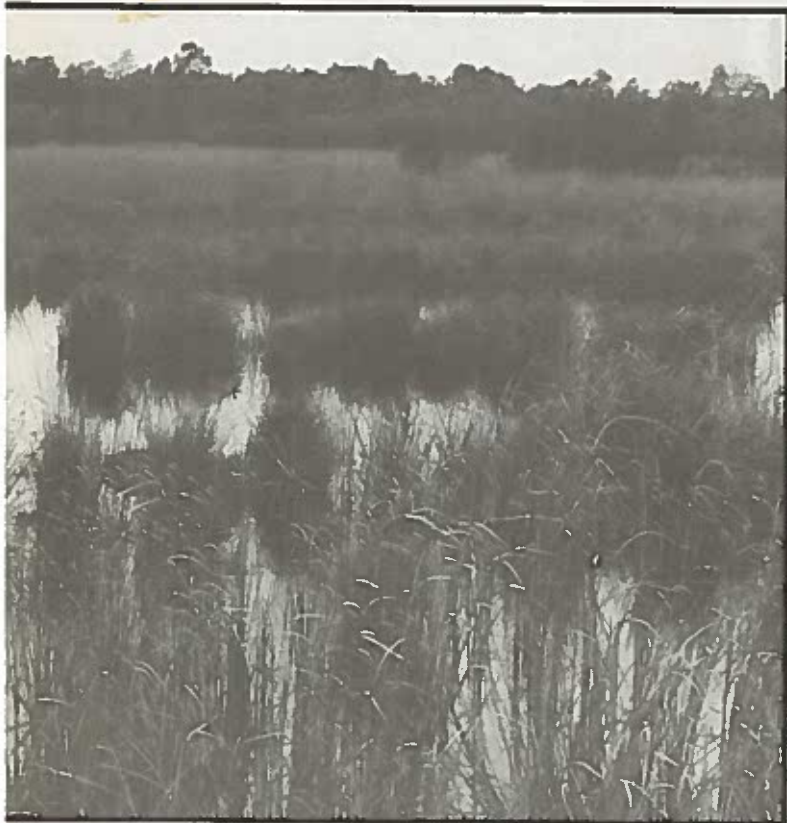

Werkgroep Behoud De Peel

Deurne

1994

Jaarverslag

Jaarverslag 1994

Van waar we komen en waar we heen gaan

"Nederland heeft ontegenzeggelijk talrijke plaatsen, die voor het publiek op de kaart van ons land gelijk staan met de groote witte viekken, die niet lang geleden op de kaart van Afrika aangetroffen werden. Langzamerhand is dit werelddeel meer en meer doorreisd en zou het me niet verwonderen, wanneer men eerder een plezierreisje ondernam naar dit (...) Afrika, dan naar zoo menige streek in ons eigen vaderland waarvan men den naam op school geleerd heeft, doch welke men sinds zijn vroegste jeugd weder lang vergeten is. Zoo telt ons land zoo menige interessante plek, die bij het gros van het publiek geheel onbekend is, want er bestaat meer liefhebberij om alle bergpassen en gletschers van Zwitserland te bezoeken dan te genieten van wat ook in ons land door velen zou kunnen genoten worden. Dit is nu eenmaal fin de siecle. Ook brengt de mode mede om velocipede te rijden en menige stad en dorp kan men op die wijze bereiken, maar of men daarmede het land ziet?"

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

Werkgroep Behoud de Peel, Deurne

September 1995.

"Na de laatste bijeenkomst der botanische Vereeniging te Hengelo was de lust tot het maken van eene excursie aangewakkerd en had ik met mijn vriend Goethart te Hoom afgesproken zoo mogelijk nog eens een afzonderlijken tocht te ondernemen, waarbij orze keuze viel op de Peelstreek. Een besluit was spoedig genomen en den 31en Augustus zouden wij 's avonds te Boxmeer samenkomen, om dan den volgenden dag reeds zeer vroeg op weg te gaan door al de op de kaart aangegeven plassen zuidwaarts tot Helenaveen, om den volgenden dag van daar naar Weert en eindelijk den laatsten dag de streek tussen Susteren en Roermond te doorsnuffelen. Na een snelle reis over Utrecht - Arnhem, ontmoette ik mijn reisvakker aan 't station Arnhem voorzien natuurlijk van een plantenbus van de noodige afmeting, benevens een bruine alpenzak op den rug, over wiens uitgebreidheid ik me wel wat verbaasde. Want ofschoon ik zelf voor een driedaagsche wandeltocht de noodzakelijkste benodigdheden in een tasch had meegevoerd, was ik wel een weinig verwonderd wat er alzoo in die enorme reisnécessaire zou zitten. Mijn verwondering maakte wel eenigszins plaats voor bewondering, toen ik merkte dat mijn vriend zich voor alle mogelijke gevallen en ongevallen had uitgerust en zelfs een paar blikken cornedbeef meevoerde, voor 't geval dat we bij onzen Peeltocht op het punt zouden zijn van gebrek te zullen omkomen. Geheel ongegrond was de voorzorg voorzeker niet, want een grooter woesteniĳ als we nu zouden betreden, heb ik in ons land nog niet gezien."

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

Inhoud

1 Inleiding

2 Organisatie

2.1 Doelstelling en korte geschiedenis van de Werkgroep

2.2 Organisatie van de Werkgroep

2.3 Contacten met andere organisaties

2.3.1 *Stichting Natuur en Milieu*

2.3.2 *Milieufederaties*

2.3.3 *Gemeenten*

2.3.4 *JAPI*

3 Financiën

3.1 Inleiding

3.2 Subsidies

3.3 Financieel overzicht

4 Educatie en Public Relations

4.1 Inleiding

4.2 De gouden helm

4.3 Ontkenning van schadelijkheid van ammoniak

4.4 Uitdragen van beleid en visie

4.5 De Verheven Peel

5 Milieu

5.1 Inleiding

5.2 Interimwet Ammoniak en Veehouderij

5.3 Uitvoeringsregeling Ammoniak en Veehouderij

5.4 ALARA-principe nog van kracht voor ammoniak?

5.5 Ammoniak Reductie Plan (ARP)

5.6 Brabantse Leidraad Ammoniak en Veehouderij

5.7 Limburgse Convenant Interim Ammoniakbeleid

5.8 Is oude legalisatie-datum te handhaven?

5.9 Beleid WBdP t.a.v. vervallen vergunningen

5.10 Welzijnsnormen voor dieren

5.11 Glastuinbouw en Milieuvergunning

5.12 Overzicht bedenkingen en beroepen per gemeente

6 Ruimtelijke ordening

- 6.1 Inleiding
- 6.2 Internationaal
- 6.3 Het beleid op provinciale schaal
 - 6.3.1 *Noord-Brabant*
 - 6.3.2 *Limburg*
 - 6.3.3 *NUBL*
 - 6.3.4 *Wateraanvoer Grootte Peel*
 - 6.3.5 *Onderzoek hydrologie en glastuinbouw*
- 6.4 Het beleid op gemeentelijke schaal
 - 6.4.1 *Bakel*
 - 6.4.2 *Deurne*
 - 6.4.3 *Asten*
 - 6.4.4 *Venray*
 - 6.4.5 *Horst*
 - 6.4.6 *Sevenum*
 - 6.4.7 *Helden*
 - 6.4.8 *Meijel*
 - 6.4.9 *Heythuysen*
 - 6.4.10 *Nederweert*

7 Natuurbeschermingswet

- 7.1 Inleiding
- 7.2 De nieuwe Natuurbeschermingswet
- 7.3 Maisteelt Heittrakse Peel
- 7.4 Wateraanvoer Deurnese Peel
- 7.5 Drainage rond Deurnese Peel
- 7.6 Grootte Peel.

8 Beheer en verwerving

- 8.1 Inleiding
- 8.2 Dassen
- 8.3 Verwerving
- 8.4 Beheer door onze Werkgroep
- 8.5 Overig beheer Verheven Peel
- 8.6 Beheer van de Grootte Peel
- 8.7 Beheer vliegbasis de Peel
- 8.8 Beheer Zuidelijke Peelrestanten
- 8.9 Jacht

9 Publikaties in 1994

1 Inleiding

Voor het vierde jaar op rij verschijnt hiermee het externe Jaarverslag van de Werkgroep Behoud de Peel. Dit verslag geeft een overzicht van de belangrijkste zaken, waarmee wij ons in 1994 hebben bezig gehouden.

Het jaarverslag is bedoeld voor iedereen die zich voor de Werkgroep en voor de Peel interesseert. In de eerste plaats natuurlijk voor onze begunstigers. Deze mensen en instanties maken het financieel mogelijk dat we de belangen van de Peelnatuur kunnen blijven behartigen. Een andere belangrijke groep zijn de personen en organisaties die rechtstreeks met ons te maken hebben: mensen die we bij onze activiteiten tegen komen, overheden wiens beleid we volgen en proberen te beïnvloeden, boeren en hun organisaties, waarmee we steeds meer overleg plegen en samen dingen proberen te ondernemen.

Al deze groepen willen we openhartig laten zien wie we zijn, wat we doen, hoe en waarom we dat doen. Verdere vragen beantwoorden we graag, en voor kritische opmerkingen staan we altijd open.

Jaarverslagen zijn vaak droog om te lezen. Daarom vindt U her en der fragmenten uit het eerste deel van een uitgebreid reisverslag van de botanicus L. Vuyck, die samen met zijn collega J.W.C. Goethart precies een eeuw geleden door de Peel trok. Het manuscript van hun verslag is onlangs herontdekt, en het geeft een goed beeld hoe de wereld in 100 jaar kan veranderen. Hun tocht symboliseert zo'n beetje onze ervaringen met jarenlang Peelbehoud: vaak moeizaam, maar met mooie verrassingen. Ook wij kunnen, terugziend op 1994, de voldoening proeven van een welbested jaar. Maar ook wij hebben nog een hele tocht voor de boeg.

Deurne, september 1995.

Stichting Werkgroep Behoud de Peel
Hans Joosten (algemeen secretaris)
Beatrinstraat 24
5761 AT Bakel

Nu waren we op de vlakke; rechts voor ons de oneindigheid; een onafzienbare heidavlake met rechten horizon, een zee gelijk; recht uit eenige dennenboschjes, waarachter in de verte flauw grijsde Verruay's toren...

Men ziet, het wordt vochtiger en tot onze verrassing stonden we plotseling voor de eerste plas. Daar zij in diepten van de heide gelegen zijn en meestal volgegroeid zijn, ziet men er overheen, zodat men er vlak bij genaderd is en plotseling de vasten bodem mist...

De bodem van deze plassen bestond uit zuiver wit zand, maar geheel begroeid met Littorella en in de laatste ook overvloedig Lobelia, die hare flets blauwe bloempjes boven het water doet uitsteken. Het moge iets van ondankbaarheid hebben, doch we waren over de resultaten van ons onderzoek zeer ontevreden, wat wel eenigszins wordt veroorzaakt door het feit dat men meestal meer verlangt dan men verwachten kan. Ofschoon we ons volstrekt geen illusies gemaakt hadden van den rijkdom aan planten dezer streken, blijft het voor den nederlandschen florist, die meer bepaaldelijk met onze water- en moerasplanten zich bezig houdt, een prikkel om de als inlandsch vermelde planten Isoetes en Subularia zelf weder te mogen vinden. Ik weet wel de vondst van deze planten staat zowat gelijk met iets ongeloofelijks, met een fabel; Isoetes is in ons land de schoone slaapster, doch niet in het bosch, maar op den bodem van plassen en wie tot haar wil komen, moet biezondere etiquettes in acht nemen; hij nadere haar ongeschoeid en met reinen voet. Wil zij haren aanbieder toelaten, dan prikt zij dien in den voet, dan eerst nigt zich de gelukkige botanicus tot haar, omhelst haar en verbergt haar zorgvuldig in het beste wat hij haar kan geven, in zijn plantenbus.

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

2 Organisatie

2.1 Doelstelling en korte geschiedenis van de Werkgroep

De Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke vrijwilligersorganisatie, die zich richt op behoud en herstel van de natuur- en cultuurwaarden van het Peelgebied, vooral met betrekking tot "hoogveen".

In november 1978 werd de Werkgroep opgericht. Aanvankelijk hielden wij ons alleen bezig met het tegengaan van directe bedreigingen van de Peelnatuur: veenafgravingen, vuilstort, ontginningen. Mede door onze inspanningen werden deze bedreigingen stopgezet of afgewend.

In 1980 zijn we begonnen met daadwerkelijk natuurbeheerswerk. Onze vrijwilligers hebben sindsdien honderden dammen gelegd, tienduizenden bomen gekapt, vuil geruimd, hooilanden gehooïd en het begrazingsbeheer met koeien en schapen begeleid. Deze werkzaamheden breiden zich nog steeds uit.

Begin jaren tachtig werd duidelijk dat de onbelemmerde groei van de ammoniakemissie door de bio-industrie het voedselarme karakter van de Peel steeds verder aantastte. Met de Hinderwet in de hand werden sindsdien meer dan duizend bezwaarprocedures opgestart en voor het overgrote deel gewonnen! Geleidelijk werden wet- en regelgeving zodanig aangepast, dat thans uitbreiding van de ammoniakemissie niet meer mogelijk is en er op alle fronten gewerkt wordt aan het terugdringen van de emissie.

Een andere "grensoverschrijdende" beïnvloeding bleek gelegen in hydrologische ingrepen buiten de reservaten, die leidden tot verdroging van de Peelgebieden. Vooral rond de Grote Peel werd dit probleem duidelijk. Jarenlange discussies, onderzoeken en acties leidden ertoe, dat in 1990 een 2 km-brede "hydrologische bufferzone" rond de Grote Peel werd ingesteld, en dat het "bufferbeleid" een integraal onderdeel werd van het natuurbeschermingsbeleid van de overheid.

Langzamerhand gingen wij (en de overheden!) beseffen, dat voor instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden een verregaande beheersing van het totale abiotische systeem van het landschap nodig is, vooral in hydrologisch opzicht. Daarom werken wij al enige jaren aan een samenhangende visie op de gewenste en noodzakelijke lange-termijn ontwikkelingen in de Peelstreek. In 1994 werden daartoe belangrijke stappen gezet. In opdracht van het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij werd een Gebiedsvisie Peelvenen gepubliceerd, waarin de lange-termijn natuurbehoudsperspectieven van de Peelstreek geformuleerd worden. Deze visie wordt door ons grotendeels onderschreven. Bovendien werd ons door de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij subsidie toegezegd om onze ideeën met betrekking tot "De Verheven Peel" uit te werken en te propageren.

2.2 Organisatie van de Werkgroep

Zoals gezegd is Werkgroep Behoud de Peel een vrijwilligersorganisatie. De juridische organisatievorm is een Stichting met in 1994 als bestuursleden:

	<i>functie</i>	<i>voornaamste taken</i>
Wim van Opbergen	<i>voorzitter</i>	<i>milieu, natuurbeheer</i>
Frans Swinkels	<i>vice-voorzitter</i>	<i>planologie, NB-wet</i>
Hans Joosten	<i>algemeen secretaris</i>	<i>planning en coördinatie</i>
Boena van Noorden	<i>intern secretaris</i>	<i>interne communicatie</i>
Eli Beerens	<i>penningmeester</i>	<i>financiën</i>
Frans van Geffen	<i>fondsenwerver</i>	<i>subsidieverwerving, beheer</i>
Gerrit van Bakel	<i>bestuurslid</i>	<i>natuurbeheer Werkgroep</i>
Chris Bartels	<i>bestuurslid</i>	<i>milieu</i>
Piet Blankers	<i>bestuurslid</i>	<i>educatie, voorlichting</i>
Jan van de Kam	<i>bestuurslid</i>	<i>educatie, voorlichting</i>
Piet van den Munckhof	<i>bestuurslid</i>	<i>landschapsoecol. onderzoek</i>
Carlo van Seggelen	<i>bestuurslid</i>	<i>natuurbeheer derden, jacht</i>

Voorzitter en vice-voorzitter zijn al enkele jaren via een banenpool full-time verbonden aan de Werkgroep. Eind 1994 kwam Chris Vieveen als banenpooler de gelederen van de Werkgroep versterken. Chris zal zich vooral bezig houden met de Natuurbeschermingswet.

De Werkgroep heeft geen eigen kantoor. De leden van WBdP werken decentraal. Dit betekent, dat de verschillende "werkvelden" (zoals ammoniak, ruimtelijke ordening, natuurbeheer) met een grote mate van zelfstandigheid vanuit verschillende adressen opereren. In maandelijkse werkgroepvergaderingen worden de beleidslijnen plenair vastgesteld.

Daarnaast hebben we tussen kerst en oudjaar 1994 enkele studiedagen belegd. Het hoofdonderwerp vormde het pas gepubliceerde rapport "Wild en woest en ledig. Gebiedsvisie, Natuur, Bos en Landschap 'de Peelvenen'", dat we in grote lijnen onderschreven. Verder hebben wij ons werk in de afgelopen jaren geëvalueerd en conclusies getrokken voor ons toekomstig functioneren.

Behalve de bestuursleden zijn er vele vrijwilligers en informanten actief die zich inzetten voor de Werkgroep. Deze groep loopt uiteen van specialisten op wetenschappelijk en juridisch vlak, tot mensen die ons informeren over plaatselijke ontwikkelingen in ons grote werkgebied. Een speciale vermelding verdienen onze vrijwilligers die beheerswerk verrichten in de Deurnese en Liesselse Peel, het Zinkske, de Heidse Peel en het Molentje.

2.3 Contacten met andere organisaties

2.3.1 Stichting Natuur en Milieu

De Werkgroep neemt deel aan diverse activiteiten van de Stichting Natuur en Milieu (SNM), de landelijke koepel van natuur- en milieu-organisaties. Zo hebben wij zitting in het Ammoniak Platform, dat samen met o.a. Milieudefensie sturing tracht te geven aan het landelijk beleid op het gebied van mest en ammo-

niak. Bovendien is onze algemeen secretaris in 1994 toegetreten tot het Algemeen Bestuur van SNM.

2.3.2 Milieufederaties

Werkgroep Behoud de Peel is aangesloten bij de Brabantse Milieu Federatie (BMF) en de Stichting Milieufederatie Limburg (SML). Deze federaties adviseren de (provinciale) overheid inzake milieubeleid, bevorderen de onderlinge contacten en ondersteunen de aangesloten organisaties. Eén van onze leden bekleedt een bestuursfunctie bij de SML. WBdP vraagt inhoudelijk weinig ondersteuning. Omgekeerd vertegenwoordigen we de Federaties in een aantal situaties, zoals NUBL, klankbordgroepen van paraplu-bestemmingsplannen en bij de vorming van het Ammoniakbeleid Limburg. Het contact met andere milieuclubs in de regio werd onderhouden in de regiovergaderingen, die eens per kwartaal plaatsvonden in Uden en Venlo.

2.3.3 Gemeenten

Op het gebied van milieubeleid en ruimtelijke ordening bestaan talrijke contacten tussen WBdP en onze tien Peelgemeenten (Asten, Bakel, Deurne, Helden, Heythuysen, Horst, Meijel, Nederweert, Sevenum en Venray). Bovendien heeft onze Werkgroep zitting in de begeleidingscommissies voor de paraplu-bestemmingsplannen van Gemert, Bakel, Deurne, Asten, Someren en van Horst, Maasbree, Sevenum, Venlo.

Namens de SML neemt Frans Swinkels deel aan de klankbordgroep Structuurplan Venray. Bovendien werd met de Wethouder en Milieuableidaren van Venray tweemaal het structurele overleg voortgezet. Een soortgelijk overleg met de gemeente Asten heeft geen voortgang gevonden. Sinds 1994 neemt onze voorzitter deel aan het Milieuplatform Asten.

2.3.4 Jong Agrarisch Peel Initiatief (JAPI)

De contacten met JAPI hebben in 1994 ups en downs gekend. JAPI hield in het voorjaar een enquête onder haar leden en heeft de resultaten hiervan op 27 april in Meijel voor een breed publiek gepresenteerd. Het rapport "Boer worden en blijven in de Peel" werd ons enige dagen tevoren toegezonden, met het verzoek om er tijdens de presentatie onze mening over te geven. Na zorgvuldige analyse kwamen we tot de conclusie dat de enquête veel technische onvolkomenheden bevatte. Bovendien waren de geformuleerde "standpunten" niet uit de enquête af te leiden. We vonden het "een onsamenhangende en soms tegenstrijdige verzameling feiten, meningen en emoties", waarop moeilijk te reageren was. Daarom besloten wij in onze spreekbeurt een fundamenteel onderwerp aan de orde te stellen, namelijk de verhouding tussen natuur en landbouw. Die invulling viel bij de zaal helaas niet in goede aarde. Na de pauze onttaarde de discussie in het aanvallen en verdedigen van het beleid van Werkgroep Behoud de Peel en kwam het gepresenteerde rapport nauwelijks meer aan de orde.

In een poging om de draad weer op te pakken hebben wij naderhand het rapport schriftelijk becommentarieerd. Na de zomer zijn wij weer met JAPI rond de tafel gaan zitten, en hebben wij eerst maar eens gesproken over de basis van

onze samenwerking. Dit heeft na diverse gespreksronden geleid tot de Intentieverklaring, die hieronder volledig staat afgedrukt.

VOORTZETTING VAN STRUCTUREEL OVERLEG TUSSEN JAPI en WBdP ?

EEN INTENTIEVERKLARING

Tot 1991 was er eigenlijk geen enkele vorm van geregeld contact tussen boerenorganisaties en milieu beweging in de Peel. Volgens het spreekwoord "Onbekend maakt onbemind" leidde dit tot een onnodige verscherping van de nu eenmaal aanwezige belangentegenstellingen tussen "Landbouw" en "Milieu".

Op 14 oktober 1991 hebben JAPI (Jong Agrarische Peel Initiatief, waarin thans vertegenwoordigd de Agrarisch Jongeren Kontakt-groepen van Helden, Helmond, Horst, Nederweert, Meijel en Venray) en WBdP (Werkgroep Behoud de Peel) afgesproken elkaar een paar maal per jaar te ontmoeten, met als doel:

- persoonlijk kennismaken om de communicatie te verbeteren.
- informatie geven over elkaars doelstellingen en plannen.
- bekijken of er iets samen te ondernemen valt.

Op de eerste twee punten hebben we openingen gemaakt, maar we zijn er nog lang niet. Soms lijkt het wel of er nog helemaal geen toenadering tot stand is gekomen. Zo waren JAPI en haar achterban ronduit verbolgen over het commentaar van WBdP op het rapport "Boer worden en blijven in de Peel". WBdP erkent dat de manier van presenteren van hun commentaar tijdens de openbare bijeenkomst van 27 april in Meijel niet heeft bijgedragen tot een vruchtbare discussie.

JAPI en WBdP blijven echter nog steeds van mening dat er mogelijkheden liggen om samen te werken. Naast de verschillen zijn er immers ook gemeenschappelijke waarden en belangen. Daarom onderschrijven wij de volgende uitgangspunten:

- een schone(re) wijze van produceren in de land- en tuinbouw is het eigenbelang van de sector, maar is tevens belangrijk voor het natuurbehoud.
- agrarische activiteiten zijn en blijven nodig om de natuurlijke soortenrijkdom in de Peel te behouden en te ontwikkelen.
- in het landbouwareaal moeten de boeren de mogelijkheid houden om een redelijk inkomen te verwerven. In die gevallen waar de boeren inleveren ten behoeve van natuurbehoud of natuurontwikkeling, is een adequate compensatie noodzakelijk.
- nieuwe agrarische activiteiten mogen in principe de Peel niet verder aantasten. Indien het echter niet te vermijden is dat nieuwe activiteiten de Peel toch verder aantasten, is een adequate compensatie noodzakelijk.

JAPI en WBdP zullen - met respect voor elkaars doelstellingen - het regelmatige contact voortzetten. Daarbij streven zij ernaar om samen acties te ondernemen, die voor beide groepen voordeel opleveren.

12 oktober 1994

Jong Agrarisch Peel Initiatief

Werkgroep Behoud de Peel

Gezamenlijk met JAPI hebben we de intentieverklaring aan de pers gepresenteerd, waarop artikelen zijn verschenen in o.a. de regionale dagbladen, het Agrarisch Dagblad, Natuur en Milieu en andere agrarische en milieu-periodieken.

Daarna hebben we een praktische zaak ter hand genomen. Door de overgang van de Hinderwet naar de Wet Milieubeheer, zijn er twee inspraakstappen samengevoegd. Dat betekent dat wij soms naar de Raad van State moeten stappen, als allerlei kleine problemen nog best in onderling overleg opgelost kunnen worden. Daarom hebben JAPI en WBdP een gezamenlijke brief naar de tien Peelgemeenten gezonden, met het verzoek om een vooroverleg te regelen tussen boer, gemeente en WBdP vóórdát de ontwerpbeschikking wordt gepubliceerd (als de boer daar tenminste behoefte aan heeft).

De reactie van de gemeenten was, voor zover zij althans reageerden, voorzichtig positief. De Werkgroep blijft overigens altijd bereid tot overleg en dat wordt dan ook veelvuldig gedaan.

JAPI en WBdP hebben het jaar afgesloten met een discussie over agrarische natuurproductie. Wij nemen gezamenlijk deel aan een NUBL-project over dit onderwerp. Voor de resultaten verwijzen we alvast naar het Jaarverslag 1995.

Inmiddels waren we wel wat uit onze koers afgedwaald; een man die over de heide liep werd gepraaid en om ons te orienteeren bij hem naar de positie van het terrein geïnformeerd. Zoo hoorden wij de namen van enkele torenspitsen, die aan onze linker zijde zichtbaar waren, doch veel wijzer omtrent onze positie werden we niet. Uit dankbaarheid voor de weinige inlichtingen offereerden we hem een sigaar, maar dit werd beleefd van de hand gewezen, dewijl hij nog volop van een tabakspriem genoot; eindelijk accepteerde hij het geschenk, doch meer om er ons, naar hij meende, van te ontlasten dan omdat hij 't aangenaam vond. Langs den rand van de Peel staan nog enkele door menschen bewoonde huizen, zoo zij dien naam mogen dragen. Het zijn de meest eenvoudige woningen, die men zich voor kan stellen, klein, benauwd en rookerig. Ook de menschen hoe goedhartig ook, zijn half verdierlijkt, verstompt van geest door de voortdurende afzondering, lichamelijk weinig ontwikkeld, door de geringe voeding, die hun de dorre bodem verschaft. Wij wilden naar de Hazenhut, waarschijnlijk niet veel meer dan een schaapskooi, juist op de grens tusschen Limburg en Brabant en informeerden naar deze plek bij een van de bewoners van zulk een huis - de man had er wel eens van gehoord, doch uit zijn bijna onverstaanbaar dialect konden wij opmaken dat dit zoowat aan het einde der aarde moest zijn. Toen gingen wij maar weer verder, vertrouwend op ons kompas en bereikten kort daarna een kleine heuvel, van waaruit we ons konden orienteeren.

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

3 Financiën

3.1 Inleiding

Begin 1994 zag er financieel somber uit, en wel door de invoering van de Algemene Wet Bestuursrecht. De griffierechten bij Raad van State en rechtbank gingen sterk omhoog. En als je zoveel zaken voert als wij, gaat dat snel om substantiële bedragen. Gelukkig winnen wij de meeste beroepszaken, zodat we te zijner tijd (een deel van) de griffierechten wel weer terugkrijgen. Maar omdat de uitspraak vaak een paar jaar op zich laat wachten, zou het moeilijk worden om de beroepen (voor) te financieren.

Verminderen van het aantal beroepen was geen mogelijkheid: dat zou tot verdere aantasting van de Peel leiden. Bovendien zou onze (uit-)spraaakmakende rol verminderen, waar heel de natuurbescherming in Nederland van profiteert. Gelukkig zag het Wereld Natuur Fonds dat ook in en zij zegde ons (opnieuw) een subsidie toe, waarmee de financiële dreiging voorlopig van de baan was.

3.2 Inkomsten

Al enkele jaren proberen wij van gemeentelijke en provinciale overheden subsidie te krijgen voor onze werkzaamheden. Jaarlijks vragen wij, om onze kantoorkosten te dekken, een structurele subsidie van f 10.000,- aan beide provincies en f 1000,- aan elk van de tien Peelgemeenten. In ons Jaarverslag 1992 hebben we uitgebreid verhaald over onze ervaringen. We hebben er tot nu toe niet veel aan overgehouden, behalve veel plezier over de rare sprongen die overheden soms toepassen om ons géén subsidie te hoeven verlenen. Men betuigt telkens weer bewondering voor de inzet en de doelstellingen van de Werkgroep, maar daar blijft het dan ook bij. Overheidssubsidies vormen tot nu toe dan ook een marginale bijdrage tot onze exploitatiekosten. Maar we blijven proberen... Van twee gemeenten kregen we in 1994 wél subsidie: f 360,- van Helden en f 250,- van Nederweert. Door een fout onzerzijds, kregen we de subsidie voor 1994 van Venray, de enige gemeente die de gevraagde subsidie jaarlijks verleent (waarvoor hulde!), niet in het verslagjaar binnen.

De belangrijkste bron van inkomsten van de Werkgroep zijn giften en schenkingen van particulieren (dank, dank!). In 1994 kregen we zo ruim f 42.000,- binnen. Ook (project)subsidies (aanleg dassentunnel, vergoeding griffierechten) vormen een belangrijke financiële dekking. Wij zijn de instanties en overheden, die ons werk hebben gesteund, daar zeer erkentelijk voor:

Wereld Natuur Fonds	(bijdrage griffierechten)	f 13.890,-
Milieufederatie Limburg	(bijdrage griffierechten)	f 1.000,-
Provincie Limburg	(aanleg dassentunnel)	f 6.747,-
Staatsbosbeheer	(aanleg dassentunnel)	f 1.500,-
Ministerie van LNV	(aanleg dassentunnel)	f 7.200,-

Andere grote bronnen van inkomsten waren de vergoedingen die we kregen van de gemeente Deurne en Staatsbosbeheer voor verricht beheerswerk, en de terugontvangen griffierechten voor zaken die we gewonnen hebben. Vermeldenswaardig is ook de f 1000,- die we mochten ontvangen bij de uitreiking van de Milieuprijs van de gemeente Bakel.

De Bakelse Milieuprijs

Het heeft een tijdje geduurd, maar het is er toch van gekomen: de Werkgroep Behoud de Peel heeft op 4 november 1994 de Milieuprijs 1993 van de gemeente Bakel gekregen. Een prijs met een geschiedenis!

Het verhaal begint aanvang 1990 toen de gemeente Bakel aankondigde een jaarlijkse Milieuprijs uit te gaan loven, waaraan een geldbedrag van f 1000,- verbonden werd. Wij schreven daarop in een open brief met als titel "De prijs van een falend milieubeleid...?", dat de gemeente er beter aan deed een milieubeleid te voeren dan een milieuprijs uit te loven. Daarbij werd verwezen naar het bedrag van f 1500,-, dat onze Werkgroep in 1989 (nog in de goedkope tijd...) aan griffierechten had moeten betalen vanwege beroepszaken tegen de gemeente Bakel. Voor de oppositiepartij Actief BMR was deze brief aanleiding om onze Werkgroep voor de Milieuprijs voor te dragen. Tegelijkertijd werd voorgesteld de prijs eenmalig te verhogen tot f 1500,-... Het voorstel had geen schijn van kans, want in Bakel had het CDA de absolute meerderheid in de gemeenteraad.

Het jaar daarop kwamen de verkiezingen: de partij Dorpsbelangen werd uit het College van B. en W. geknikkerd, en Actief BMR werd in het college opgenomen. Toen was het de beurt aan leden van Dorpsbelangen om ons voor te dragen voor de Milieuprijs. De

nieuwe wethouder van Actief BMR, die het jaar daarvoor de aanbrengrersrol had vervuld, moest nu verdedigen, waarom wij niet in aanmerking kwamen voor de Milieuprijs. Dat deed hij ook, hij probeerde het in ieder geval, maar halverwege het debat ging hij om: ook de wethouder vond dat wij de prijs moesten krijgen. Maar nog steeds had het voorstel geen schijn van kans. Inderdaad: het CDA...

En zo bleef het een paar jaar: elk jaar werden wij vanuit Dorpsbelangen voorgedragen voor de Milieuprijs en elk jaar bleek het CDA de absolute meerderheid in de raad te hebben.

Tot 1994: toen waren er weer verkiezingen. Het CDA verloor, werd gevoeglijk naar de oppositiebankjes verwezen, en Actief BMR en Dorpsbelangen gingen gezamenlijk de wethouderszetels verdelen. En wederom droeg een lid van Dorpsbelangen ons voor voor de Milieuprijs. Ook deze keer was het CDA tegen, maar dat hielp niet meer.

Trots citeerden én de burgemeester én de nieuwe wethouder bij de prijsuitreiking uit ons Jaarverslag 1993, waarin vermeld stond dat op het gebied van de ammoniakproblematiek "Bakel sinds enkele jaren gewoon een goed beleid voert". "Maar deze zin had geen rol gespeeld bij de prijstoekenning", aldus de bestuurders. De vroegere CDA-wethouder, die bij de prijsuitreiking aanwezig was, kon niet nalaten

op te merken, dat de lof van de Werkgroep betrekking moest hebben op het beleid, dat het vorige college nog gemaakt had...

Misschien was dat voor ons wel de

mooiste prijs: te mogen constateren dat politici van uiteenlopend pluimage er tegenwoordig waarde aan hechten om een in de ogen van de Werkgroep fatsoenlijk milieubeleid te voeren!

3.3 Financieel Jaaroverzicht 1993 en 1994 en Begroting 1995

In onderstaande tabel wordt een financieel jaaroverzicht gegeven over 1994 (en ter vergelijking 1993) en wordt de begroting voor 1995 gepresenteerd (cijfers in hele gulden).

boekjaar inkomsten	1993 werkelijk	1994 werkelijk	1995 begroot
giften	12.803	11.797	11.000
schenkingen	6.190	30.590	2.500
subsidies	37.250	30.948	50.000
restitutie griffierechten	4.315	8.592	9.000
beheersvergoedingen	7.045	9.590	8.000
diversen	7.555	2.426	2.500
Totaal inkomsten	75.158	93.943	83.000

boekjaar uitgaven	1993 werkelijk	1994 werkelijk	1995 begroot
griffierechten	7.485	18.340	20.000
reiskosten	14.991	15.615	16.000
organisatiekosten	15.570	16.098	17.000
folders en boeken	2.319	3.055	5.000
voorlichting Verh. Peel			20.000
bijdrage banenpool STAP	8.000	8.000	12.000
symposium	11.040		
zaak Hegger	10.640		
kosten onderzoek			5.000
dassentunnel		15.406	
symposium IMCG		6.965	
diversen	124	1.364	500
Totaal uitgaven	70.169	88.793	95.500

In tegenstelling tot wat wij in het begin van het jaar verwachten, hebben wij onze financiën over 1994 wel rond kunnen krijgen. Gelukkig! Dit was te danken aan de subsidies en vooral aan de giften en schenkingen. Onze uitgaven klopten bijna exact met onze begroting 1994, behalve het bedrag ten behoeve van de dassentunnel (die bijna geheel door extra subsidies gedekt kon worden) en onze deelname aan het symposium van de International Mire Conservation Group (de wereldorganisatie van veenbeschermers) in Noorwegen.

Voor 1995 zijn de te verwerven subsidies hoog begroot. Vanaf juni 1993 zijn we bezig geweest subsidie te krijgen van de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij. Na een zeer zorgvuldig onderzoek kregen we eind 1994 de heuglijke mededeling dat onze Verheven Peel-campagne gedurende een periode van vier jaar gesteund zal worden met een jaarlijkse toelage van f 34.250,-. De eigen bijdrage van de Werkgroep aan dit project bedraagt ruim f 10.000,- per jaar, waarmee een behoorlijke wissel getrokken wordt op de eigen middelen van onze Werkgroep.

Voor 1995 sluit onze begroting fors negatief. De oorzaak daarvan is ondermeer, dat de Belastingdienst de fiscaal zeer flexibele constructie, die een tiental vaste begunstigers de afgelopen jaren mocht toepassen, met ingang van 1995 niet meer accepteert. Daarom is het bedrag aan schenkingen aanzienlijk lager ingeschat. Extra donaties en subsidies zijn dus niet alleen van harte welkom, maar ook noodzakelijk om onze activiteiten op het nodige peil te kunnen voortzetten!

Giro 53 56 520 Stichting Werkgroep Behoud de Peel, te Deurne.

4 Educatie en public relations

4.1 Inleiding

Het jaar 1994 is op het terrein van public relations weer een intensief jaar geworden. In toenemende mate besteden wij de laatste jaren aandacht aan voorlichting en educatie. Ook blijven we regelmatig de regionale en landelijke pers halen (in 1994 ondermeer uitgebreide artikelen in het Algemeen Dagblad, Haagsche Courant, Elseviers Weekblad).

Steeds meer groeperingen, onderzoekers en overheden doen een beroep op de kennis van Werkgroep Behoud de Peel of zijn geïnteresseerd in onze ideeën.

Om wat structureler in de behoefte aan actuele informatie te voorzien, werd eind 1994 het initiatief genomen tot de uitgave van een regelmatig mededelingenblad: de Peelvonk. Het eerste nummer daarvan verscheen begin januari 1995 in een oplage van 2000 exemplaren.

Om een indruk te krijgen van de gevarieerdheid volgt hierna een selectie van onze activiteiten in 1994 op het gebied van voorlichting en educatie.

4.2 De Gouden Helm

Cultureel gezien mogen we 1994 wel het Peeljaar van de Gouden Helm noemen. Op 17 juni organiseerden wij samen met heemkundevereniging Medelo uit Meijel een thema-avond. De aanleiding daarvoor was de restauratie van de boerderij waar vroeger Gebbel Smolenaars gewoond heeft. Hij was de turfsteker die in 1910 in Helenaveen de gouden Romeinse helm had opgegraven uit het veen. Ter gelegenheid daarvan had Medelo het boekje "De roep van de Romein" uitgegeven. Het beschrijft de ontdekking van deze meest tot de verbeelding sprekende archeologische Peelvondst en de daaropvolgende discussies.

Op die "culturele Peel-avond" vertoonde ons werkgroeplid Jan van de Kam een schitterend nieuw diaklankbeeld over de Peel in vier seizoenen. Op bijna iedere dia waren berkebomen of delen daarvan herkenbaar en werd de veelzijdige schoonheid van deze dominante Peelsoort getoond. Verder droegen we literaire teksten voor die een sfeerbeeld opriepen van de Peel. Tenslotte werd door Herman Cromptvoets (de voorzitter van Medelo en gewaardeerd medewerker van onze Zinkskegroep) zijn nieuwe dichtbundel "De ark van Noë" gepresenteerd. Tot onze verrassing bleek deze bundel opgedragen aan de Verheven Peel. "Het dier wordt bedreigd. De enige redding is de 'Ark van Noë' die wachten moet op betere tijden om de bewoners vrij te kunnen laten in de 'Verheven Peel', waar de natuur haar gang kan gaan", aldus de tekst op de achterkant van de bundel. Het eerste exemplaar werd om die reden aangeboden aan onze Werkgroep.

De Peel: Meijel op Sevenum

*De Peel,
dat is een woest gebied
van kille duisternis
Daar zingt de kikker in het ven
hoe droef dit leven is*

*De Peel,
daar smeekt het bevend riet
om dood te mogen zijn
Daar klagen esp en eikeboom
die houtworm doet zo'n pijn*

*De Peel,
daar zuigt de suikerbiet
zich vol met louter gal
Daar lijdt een maagd van zestien jaar
aan kroep en haaruitval*

*De Peel, daar huist de heremiet
de loense vagebond
Hij trekt om 12 uur in de nacht
drie lijken uit de grond
Een koelkast heeft de rover niet
z'n koelkast is het veen
Daar blijven alle lijken vers
van kop tot kleine teen
Hij kookt, terwijl geen mens hem ziet,
een prehistorisch peen
Dat heeft zo'n ouderwetse smaak
ja, typisch pleistoceen
Hij lacht, hij raspt een ijselijk lied,
de godvergeten schelm,
En morgen eet ie weer Romein:
stoofpotje uit de helm*

*De Peel,
daar woont een groot verdriet
daar zweven geesten rond
Daar doolt een spokenlegioen
dat nooit een rustplaats vond
De Peel, dat is een rampgebied*

Lied gezongen door Joost Prinsen in de Klokhuis-uitzending van 21 maart 1995

De culturele Peel-avond had nog een ander gevolg: in het boekje "De roep van de Romein" stellen de auteurs, dat de Romeinse soldaat verdronken zou kunnen zijn in het moer of dat er op de vindplaats een crematie zou kunnen plaatsgevonden. "Wat er precies gebeurd is, zullen we wel nooit weten", was de prikkelende conclusie van de avond. Maar het was tegelijkertijd een uitdaging om een en ander nader uit te zoeken.

Die gelegenheid kwam in september, toen op het College Asten-Someren een thema-week werd georganiseerd over het onderwerp "tijd". We besloten met de leerlingen van de HAVO/VWO-school nader onderzoek te doen naar de manier waarop rond het jaar 320 de Romeinse voorwerpen (waaronder de gouden helm) in het veen terecht waren gekomen. Met behulp van een oude kaart, meetlint en kompas werd nauwkeurig de vindplaats gereconstrueerd. Momenteel is dat een maisakker aan de Centurioweg in Helenaveen. Midden in de mais maakten we een boring waarop we resten van het oudste veen aantreffen. Hiermee werd door een klas leerlingen, met hulp van palynologen van de Utrechtse Universiteit, pollenanalyse verricht. De uitkomsten daarvan, gecombineerd met de gegevens van veendiktekaarten uit 1920, leidden tot de conclusie dat er geen Romeins soldaat verdronken kon zijn: daarvoor was het moeras toen niet diep genoeg. Samen met de leerlingen probeerden we een nieuwe hypothese te formuleren. De vondsten waren aangetroffen op een zandrug, die lang boven het veen uitgestoken had. Zo rond het begin van onze jaartelling begon het veen van de Peel weer massaal uit te breiden. Waarschijnlijk overwoekerde het veen de laatste begaanbare zandruggen zo snel, dat de bewoners dat als een enorme bedreiging ervaren hebben. Onze theorie was, dat ze de Romeinse uitrusting geofferd hebben om de veengoden gunstig te stemmen.

Het onderzoek werd breed uitgemeten in de regionale pers. Bovendien werd aan het onderwerp uitgebreid aandacht besteed in het NOS-programma "Van Gewest tot Gewest" en het jeugdprogramma "Klokhuis".

4.3 Ontkenning van schadelijkheid ammoniak

In de rubriek "Agrarisch Nieuws" van het Weekblad voor Deurne/Peelbelang verschenen sinds april 1994 artikelen over ontwikkelingen in de agrarische sector. Artikelen, waarbij we regelmatig de wenkbrauwen fronsten. Echt pure propaganda.

Daar kwamen we overigens pas achter, toen we een reactie wilden plaatsen, omdat een paar uitspraken te zeer in strijd met de waarheid waren. De hoofdredacteur was onvermurwbaar: "Dat is de bedoeling niet; het is een eigen blad en een eigen rubriek van de Boerenbond". En als we ons artikel per se wilden laten opnemen, dan moesten we maar een advertentie plaatsen. Als je weet, wat die advertenties tegenwoordig kosten, begrijp je wel, dat we het er toen maar bij hebben laten zitten. Maar wij willen u ons artikel toch niet helemaal onthouden:

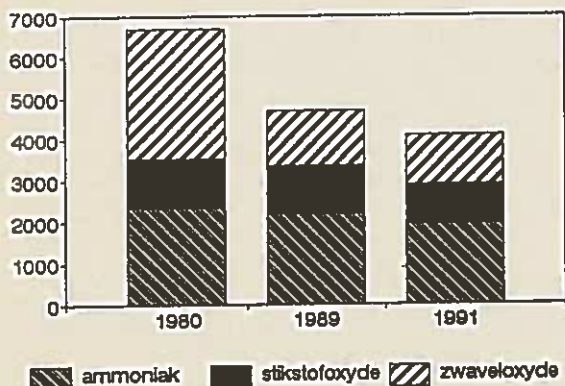
Uit onze geweigerde brief aan het Weekblad van Deurne:

DE HALVE WAARHEID of IS DE HELFT WEL WAAR?

... "Toch willen wij niet ontkennen dat ammoniak verzurende stoffen bindt: ammoniak verbindt zich in de lucht met zwaveloxyde (de verzurende stof uit de elektriciteitscentrales). Het gevormde ammoniumsulfaat verspreidt zich vervolgens veel verder door de lucht dan het oorspronkelijke ammoniak. Maar denk nu niet dat de nieuwe verbinding onschadelijk is. Eenmaal op de grond, breken bacteriën deze stof weer af tot de meststof nitraat en een overeen-komstige hoeveelheid zuur. Dus naast verzuring treedt er zodoende ook vermesting op. Onze naaldbossen zijn het meest gevoelig voor verzuring. Maar ecosystemen als de Peelvenen zijn juist gevoelig voor vermesting, omdat ze van nature voedselarm zijn. Dus ammoniak bindt inderdaad verzurende stoffen en het werkt als groeibevorderaar, maar dat is maar de halve waarheid. De hele waarheid is dat ammoniak schadelijk is voor de natuur." ...

... "Is het wel waar dat de veehouderij nog maar 15 % van de totale verzuring in Nederland veroorzaakt?

De verzuring wordt door drie groepen van chemische verbindingen veroorzaakt, die omwille van de eenvoud hier zwaveloxyde, stikstofoxyde en ammoniak worden genoemd. In hoofdzaak zijn die stoffen afkomstig van respectievelijk de elektriciteitscentrales, het wegverkeer en de veehouderij. Sinds het begrip zure regen in politiek en maatschappij als een groot probleem is erkend, is met name het stoken van krachtcentrales met fossiele brandstoffen een veel schoner proces geworden. Er werd ten dele overgeschakeld op het schonere aardgas of de rookgassen van de verbranding van olie en steenkool werden ontzwaveld. Het resultaat is in de figuur af te lezen.

Zure depositie in Nederland in mol/ha.jaar (Bron: RIVM)

Ook de vervoersbranche heeft getracht zijn bijdrage aan de verzuring te verminderen. De winst van verbeterde motoren en de toepassing van katalysatoren werd helaas weer bijna teniet gedaan door het alsmaar stijgend aantal afgelegde kilometers.

De bijdrage van de veehouderij bedroeg in 1980 ruim 30 % van de totale zure depositie. Als je al (zoals de Boerenbond) van mening bent dat de

veehouderij anno 1994 de helft minder ammoniak uitstoot, dan mag je nog niet concluderen dat het aandeel van de veehouderij aan de verzuring daarmee gedaald is tot 15 %.

De daling van de totale zure depositie in Nederland is voornamelijk toe te schrijven aan de daling van de zwaveluitstoot. De veehouderij is daarmee relatief de grootste verzuurder van Nederland geworden, met een aandeel van bijna 50 %."

Achteraf gezien waren dit de voortekenen van een massale ontkenning van het probleem. Dat zie je trouwens vaker als men een probleem niet aan kan: "kop in 't zand". Toch heeft dat de overheid en de officiële landbouwvertegenwoordigers wel zorgen gebaard: omdat de voorlichting over de juiste feiten blijkbaar niet voldoende doordrong, werd het moeilijker om het beleid uit te leggen.

Aan juiste informatie is thans geen gebrek. De gezamenlijke milieclubs hebben een informatiemap uitgebracht "Waarom ammoniakreductie moet"; ook WBdP heeft hieraan een steentje bijgedragen. Daarnaast heeft het RIVM (Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieu) onlangs haar lang verwachte eindrapport uitgebracht: "Additioneel Programma Verzuuringsonderzoek". De conclusies zijn voor een breder publiek samengevat in het rapport "Ammoniak, de feiten". De feiten liegen er niet om: ammoniak is en blijft schadelijk.

4.4 Uitdragen van beleid en visie

In 1994 hebben we vele lezingen en excursies gehouden om onze visie uit te dragen. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- We hebben lezingen gehouden voor de akkerbouwstudieclub Ysselsteyn, de ecologenkring Midden-Brabant, het IVN-Helden, het IVN-Bakel, informatiestandjes verzorgd bij de regiovergadering van Natuurmonumenten, de viering van Wereld Milieudag in Deurne, en we namen deel aan forumdiscussies over de Leidraad Ammoniak en Veehouderij, en de streekplanherziening Noord- en Midden-Limburg.

- In de verhuizings-"special" van "Limburgs Milieu" met als thema "Het Milieu Verliest !?" schreven we een bijdrage (Swinkels 1994).

- Op 10 mei werd de nieuwe Burgemeester Vos van Meijel bezocht, die vervolgens op 16 augustus middels een excursie zelf kennis maakte met de Peel.

- Aan het landelijk zomerkamp van het IVN hebben wij bijgedragen met een dialezing op 29 april en een fietsexcursie op 1 mei.

- Op 18 mei verzorgden wij een excursie voor studenten van de Hogeschool Dronten, die zich tevens kwamen oriënteren op de Milieucoöperatie en het agrarisch natuurbeheer.

- Op 16 juni organiseerden we een excursie voor de personeelsvereniging van Natuurmonumenten-Oost-Brabant.
- Op het congres van de International Mire Conservation Group in Trondheim (Noorwegen juli 1994) hebben we gerapporteerd over de veranderingen in het veengebruik in de wereld en de rol van Nederland daarin. Ons land heeft zich recentelijk ontwikkeld tot de belangrijkste veendistributeur ter wereld. In 1993 importeerde ons land 1.625.284 ton veen uit 19 verschillende landen en exporteerde 717.966 ton naar 53 landen over de gehele wereld! De rest werd hier gebruikt, vooral in de tuinbouw (Joosten 1994).
- Op 11 augustus werden tijdens de kindervakantieweek Bakel enkele honderden kinderen en begeleiders voorgelicht over veen en turf.
- Milieuambtenaren van de gemeente Deurne gingen met ons op 8 september op excursie naar de Deurnese Peel. Hadden ze spijt dat de zaak verkocht was aan het Rijk?
- Voor het gemeentebestuur van Leszno (Polen) werd op 11 september een excursie verzorgd naar de Berken en de Astense Aa; er werd een kas bezocht en in de Peel gewandeld.
- Dertig leerlingen van het Peelland College Deurne en eenzelfde aantal gastleerlingen uit Italië kregen een excursie aangeboden op 21 september. Als tegenprestatie kwamen de docenten ons helpen bij het beheerswerk in het Zinkske!
- Op 30 september kwam de stuurgroep NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg) bijeen te Deurne. Wij kregen de gelegenheid om een aantal problemen in de Peel uiteen te zetten en die vervolgens in de praktijk te laten zien tijdens een busexcursie.
- Voor de Planten Sociologische Kring Nederland werd op 12 oktober een excursie verzorgd naar het Verheven Peel gebied. Op deze wijze kon het Verheven Peel-project bij leden van de Natuurbeschermingsraad worden gepropageerd.
- Studenten en onderzoekers van de universiteiten van Wageningen, Nijmegen, Tilburg en Utrecht werd informatie verschaft over Peelhydrologie, bufferbeleid en juridische aspecten.

4.5 De Verheven Peel

De "Verheven Peel" is een ontwikkelingsvisie voor de Deurnese Peel/Mariapeel en omgeving. De bedoeling is dat de nu nog afzonderlijke gebieden aan elkaar groeien tot één uitgestrekt, weinig kwetsbaar en inspirerend hoogveenreservaat: de Verheven Peel. In het centrale deel moet een 1500 ha groot wildernisgebied ontstaan, waar de natuur ongestoord haar gang kan gaan. Hier zullen zich voedselarme venen, moerassen en plassen, maar ook bossen en struwelen ontwikkelen. De invloed van de mens wordt teruggedrongen tot die van een waarnemer.

In de hoogste delen van de Verheven Peel (het Mariaveen en de Marisberg) wordt een 900 ha groot open heischraal savannelandschap nagestreefd. Deze delen dienen als de "hydrologische motor" van het gebied. Hier vindt inzijsing

van regenwater plaats, dat op de flanken als kwelwater weer te voorschijn komt. Op die 3500 ha grote flanken liggen een aantal Peelrestanten, waar gestreefd wordt naar handhaving en versterking van de typische Peelkenmerken openheid, vochtigheid en voedselarmoede. Daarnaast liggen er uitgestrekte vochtige graslanden, waar een aangepast agrarisch beheer dient te worden gericht op het ontwikkelen van schrale (blauw)graslanden met ook een grote waarde voor weidevogels.

Het Verheven Peel-gebied heeft vrijwel ideale kenmerken om zo'n natuurgebied te laten ontstaan. Aan de westzijde ligt de Peelrandbreuk, die voor het grondwater nagenoeg ondoorlatend is. Aan de zuid- en oostzijde liggen belangrijke waterscheidingen. En ondoorlatende bodemlagen liggen dicht aan de oppervlakte. Er ligt hier dus een soort reusachtige badkuip, die het vrij simpel maakt de waterhuishouding van het gebied te regelen.

Voor het realiseren van het Verheven Peel-plan is het noodzakelijk dat de waterstand wordt opgezet, dat een aantal landbouwbedrijven verdwijnen en dat gronden met belangrijke actuele en potentiële natuurwaarden in handen komen van natuurbeschermingsorganisaties.

In 1994 is een start gemaakt met de voorbereiding van een grootschalige voorlichtingscampagne over de "Verheven Peel". Gewerkt werd aan het ontwerpen van een korte folder, die ondermeer als bijlage bij de Peelvonk van januari 1995 breed werd verspreid.

Verder zijn we bezig geweest met het maken van diaklankbeelden en overhead sheets ten behoeve van presentaties bij allerlei gelegenheden. Nadere uitwerking daarvan vindt plaats in 1995. Daarbij worden we financieel gesteund door een forse subsidie van de Stichting DOEN! van de Nationale PostcodeLoterij.

Onze "Verheven Peel"-visie werd grotendeels overgenomen in het rapport "Wild en woest en ledig, Gebiedsvisie, Natuur, Bos en Landschap 'de Peelvenen'", dat eind 1994 in opdracht van het Ministerie van LNV verscheen.

De in 1993 uitgebrachte brochure "De Verheven Peel" werd ook in 1994 breed verspreid. Ondermeer werd de visie besproken in de Natuur- en Landschapscommissie van de Natuurbeschermingsraad. De Commissie liet ons weten een heel positieve indruk van de visie te hebben. Niet alleen noemde ze de brochure prettig leesbaar. Maar bovendien vond ze het een realistische visie met een duidelijk, concreet toekomstbeeld: "een groot hydrologisch op zichzelf staand natuurgebied met een unieke geologische gesteldheid waarin de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van natuurwaarden optimaal worden benut".

De Commissie had wel enkele vraagtekens. Zo meende zij dat de kwaliteit van het regenwater te optimistisch wordt beoordeeld. "Hopelijk ziet de toekomst er in dit opzicht wat rooskleuriger uit, maar voorlopig moet toch ernstig rekening gehouden worden met de alom bekende droge en natte depositie van verzurende en eutrofiërende stoffen."

Inmiddels was het 10 uur geworden en hadden we bijna 4 uur gedaan over een weg die in lineaire afstand nog geen uur gaans was; dit werd bedenkelijk, wilden wij het voorgestelde einddoel nog bereiken. Doch met de heldere plassen was het nu vooreerst gedaan en zouden weldra kennis maken met het echte hoogveen. We togen in een westelijke richting naar de Brabantse grens de heide over en weldra werd de bodem veerkrachtiger, eindelijk drassig en ten slotte zaten we midden in de modder, het beeld van de nog heden voortgaande hoogveenvorming. Het is op deze plaatsen dat men niet dan met de uiterste voorzichtigheid kan voortgaan, telkens gebruik makende van de kleinere of grootere polsters, die de heide te midden van het zwarte, stinkende slijk heeft gevormd en welke verhevenheden zelf geen goeden vasten bodem opleveren, daar men door er op te blijven staan, toch langzamerhand wegzinkt. De weg door zulk een moeras is uiterst vermoeiend, daar men nooit vasten grond heeft en meer op de wijze van gemzen zich moet voortbewegen dan door den gewonen pas; bovendien kleeft de modder zoodanig aan het schoeisel dat men telkens dubbele kracht moet aanwenden om den voet er uit te trekken en inmiddels moet zoeken naar een veilig pied a terre voor den volgende stap. Want bij een misstap weet men niet hoever men wegzinkt in een zeer onverkwikkelijk mengsel. Zulk een tocht heeft dan ook meer van een acrobatische toer dan van een plezierwandeling en gelukkig mag men zich prijzen wanneer men zonder buitengewoone ongevallen weer op vastere bodem aanlandt...

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

5 Milieu

5.1 Inleiding

1994 was een ingewikkeld jaar op het gebied van de Wet Milieubeheer. Deze wet, die op 1 maart 1993 de Hinderwet had vervangen, werd ten dele uitgehouden door de nieuwe noodwet, de "Interimwet Ammoniak en Veehouderij". Nieuwe Ammoniak Reductieplannen moesten worden opgesteld. En temidden van al die wetgevingsperikelen, moest onze Werkgroep ook blijven proberen er in de praktijk het beste van te maken en een samenhangend beleid te voeren gericht op een forse terugdringing van de ammoniakuitstoot.

5.2 Interimwet Ammoniak en Veehouderij

Vorig jaar (1993) heeft WBdP heel veel energie gestoken in de beïnvloeding, zeg maar ronduit de bestrijding, van het wetsvoorstel voor de noodwet. Deze noodwet, die Interimwet Ammoniak en Veehouderij (IAV) is gaan heten, werd speciaal gemaakt om veehouders aan een geldige milieuvergunning te helpen. Veel veehouders bezaten zo'n vergunning niet, omdat de gemeenten waarin ze boerden een laks vergunningbeleid hadden gevoerd. En toen ze die achterstand wilden inhalen, bleek dat niet meer te kunnen. De Raad van State oordeelde namelijk dat bedrijven zonder vergunning formeel niet bestonden, zodat zij dus een oprichtingsvergunning moesten krijgen. En dat kón niet meer in de al van ammoniak vergeven streken als Twente, de Gelderse Vallei en de Peel. De noodwet had tot doel om de illegale situaties, ondanks de hoge ammoniakneerslag in de streek, alsnog te "legaliseren". In de Peel speelde dat niet meer zo erg: mede ten gevolge van onze acties waren er nog maar weinig illegale bedrijven. Maar elders in Nederland was het probleem levensgroot.

In de kerstvakantie van 1993 hadden we één succesje geboekt in de strijd tegen de vele bezwaarlijke aspecten van het wetsvoorstel. De Tweede Kamer had het amendement Huys/Esselink aangenomen, waarin werd vastgelegd dat in mestoverschotgebieden als de Peel de ammoniakuitstoot uit een bedrijf onder geen conditie mocht toenemen. In andere delen van het land mochten bedrijven nog groeien als ze onder de grens van 15 mol bleven.

Een belangrijk bezwaar tegen het wetsvoorstel betrof de datum van legaliseren. Deze peildatum zou 1 januari 1987 worden. Voor al het vee dat een boer op die datum illegaal had, zou hij alsnog een vergunning krijgen. Voor de Peel was dat niet nodig en in veel gevallen onrechtvaardig. De meeste Peelgemeenten hadden als legalisatie-datum steeds 1 november 1981 aangehouden, de datum waarop het aanbrengen van schade aan de natuur in de Hinderwet was opgenomen. Boeren die zich daaraan willens en wetens onttrokken hadden, zouden nu alsnog voor hun onwettig gedrag beloond worden. In een laatste poging om dit onderdeel gewijzigd te krijgen, hebben we in april onze argumenten nog aangeboden aan de leden van de Eerste Kamer en aan de Raad van State. Het heeft niet meer mogen baten: op 26 augustus 1994 verscheen de Interimwet Veehouderij en Ammoniak in de Staatscourant.

5.3 Uitvoeringsregeling Ammoniak en Veehouderij.

Tegelijkertijd met de Interimwet verscheen ook een Uitvoeringsregeling Ammoniak en Veehouderij (UAV). Daarin worden zaken geregeld, die niet rechtstreeks in de wet (IAV) zijn vastgelegd. In de UAV wijst de Minister de grotere gebieden aan, die meetellen voor de bepaling van de depositie. De gemeenten mogen daar nog extra gebieden aan toevoegen, ook als ze kleiner zijn dan 5 hectare. In de UAV is ook geregeld hoe de emissie (uitstoot van ammoniak) en de depositie (neerslag van ammoniak op het dichtstbij gelegen gebied) berekend moeten worden. Alleen deze depositieberekening mag gebruikt worden bij vergunningverlening of legalisatie. Andere aspecten van ammoniak, zoals de achtergronddepositie, mogen geen rol meer spelen.

5.4 ALARA-principe nog van kracht voor ammoniak?

Veehouderijen hebben voor het uitstoten van ammoniak een vergunning nodig ingevolge de Wet Milieubeheer. Deze wet bevat een belangrijk principe: de veroorzaakte overlast of schade moet zo klein worden gehouden als redelijkerwijs mogelijk is: het ALARA-principe (as low as reasonably achievable). Het schade-aspect van ammoniak moet echter sinds 26 augustus 1994 volgens de regels van de Interimwet worden beoordeeld. De interessante vraag doet zich nu voor in hoeverre de Interimwet het ALARA-principe uit de Wet Milieubeheer buiten werking zet voor wat betreft schade door ammoniak.

De minister van Milieu heeft hierover in een brief een uitspraak gedaan:

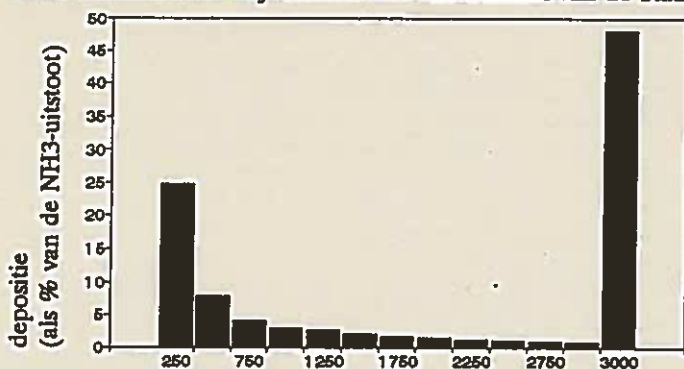
"De IAV is met name relevant in situaties, waar in de omgeving van de veehouderij een voor verzuring gevoelig gebied ligt. Als in die situaties wordt voldaan aan de depositienorm van de IAV, is er geen ruimte meer, om vanwege de (hoge) emissie, de gevraagde vergunning op grond van de Wet Milieubeheer te weigeren. De depositie is een resultaat van emissie en afstand. De emissie is als het ware in de depositienorm verdisconteerd. Indien aan de depositienorm wordt voldaan, betekent dit dat ook de daarin verdisconteerde emissie door de wetgever toelaatbaar wordt geacht." WBdP is het met deze uitspraak niet eens. In een rapport hebben wij berekend in hoeverre de emissie in de depositie is verdisconteerd (Bartels 1994). De juistheid van de berekening werd onderschreven door wetenschappers van het RIVM. De conclusie van ons rapport is:

"De berekeningen tonen aan dat de emissie slechts voor maximaal de helft à een kwart in de "depositie" is verdisconteerd, wanneer deze depositie wordt berekend volgens de Uitvoeringsregeling bij de Interimwet Ammoniak en Veehouderij.

In dit licht bezien is het dan ook niet houdbaar om de depositienorm uit de IAV als exclusief toetsingskader voor de beoordeling van de totale door de veehouderij veroorzaakte ammoniakproblematiek te hanteren. Het ligt daarom voor de hand om - zoals de minister van VROM ook aangeeft voor situaties buiten de concentratiegebieden - de emissie van ammoniak afzonderlijk te toetsen op haar toelaatbaarheid in het kader van de Wet Milieubeheer (ALARA-beginsel)."

Het resultaat van de berekeningen is overzichtelijk weergegeven in bijgaande figuur.

Daarom vinden wij het nog steeds verantwoord om ons te beroepen op het ALARA-principe, ook waar het gaat om vergunningen met betrekking tot ammoniakuitstoot. Wij wachten het eindoordeel van de Raad van State af.

Depositie in schillen rond de bron (afstand in meters van de bron)

Legro BV Asten

In 1994 tekenden onze Werkgroep en de Brabantse Milieufederatie beroep aan tegen de verleende vergunning van het compostbedrijf Legro BV in Asten. Dit bedrijf had een vergunning voor het composteren van 1000 m³ kippemest in de openlucht. Het mocht van de gemeente uitbreiden tot maar liefst 22.000 m³! De compostering zou nu gaan gebeuren in een hal met luchtzuivering, met volgens de gemeente een rendement van 96 %. Wij vonden het onbehoorlijk dat het bedrijf zo enorm mocht uitbreiden door met luchtzuiveringstechnieken de ammoniakuitstoot gelijk te houden. Bij veehouderijbedrijven had de gemeente

juist het beleid dat technische voorzieningen ter vermindering van de emissie geen recht geven op meer dieren. De Raad van State heeft de beschikking van de gemeente om procedurele redenen vernietigd. De gemeente had namelijk een vergunning verleend voor een uitbreiding/wijziging. Er had een zogenaamde revisievergunning verleend moeten zijn, omdat het karakter van de inrichting sterk wijzigde. De Raad ging echter ook nog inhoudelijk op onze argumenten in: de stelling van de gemeente dat de ammoniakuitstoot gelijk zou blijven komt haar onvoldoende onderbouwd voor!

5.5 Ammoniak Reductie Plan (ARP)

Na het lezen van bovenstaande paragrafen, zou men kunnen denken dat de Interimwet Ammoniak en Veehouderij alleen maar op kritiek van WbDP kan rekenen. Gelukkig is in de wet ook geregeld dat bestaand gemeentelijk beleid op het gebied van de reductie van ammoniak gerespecteerd wordt. Ook als daar -

binnen een zekere bandbreedte - normen in opgenomen zijn, die afwijken van de algemene regels uit de wet. De overheid juicht het zelfs toe als er (bovengemeentelijke) plannen worden gemaakt om de ammoniakuitstoot terug te dringen. Dergelijke plannen krijgen de wettelijke status van "Ammoniak Reductie Plan" (ARP), als zij aan zekere regels voldoen en goedgekeurd zijn door het Provinciebestuur. Om gemeenten de helpende hand te bieden bij het opstellen van dergelijke plannen, heeft het ministerie een Handreiking geschreven. Onze voorzitter heeft zitting gehad in de ministeriële commissie, die deze handreiking heeft opgesteld.

5.6 Brabantse Leidraad Ammoniak en Veehouderij

Voor Brabant kwam de handreiking als mosterd na de maaltijd. Bijna alle gemeenten rond de Peel hadden al een of andere vorm van ammoniakbeleid (legalisatie-, stand-still- of zelfs reductiebeleid). Bovendien hadden Provinciebestuur, Landbouwschap en de Vereniging van Brabantse Gemeenten in maart 1993 de Leidraad voor Ammoniak en Veehouderij vastgesteld en veel gemeenten hadden deze Leidraad al overgenomen. Men kwam echter (terecht) tot de conclusie dat de Leidraad niet aan alle wettelijke eisen voldeed.

Tegelijkertijd ontstond discussie over de vraag of het juridisch wel mogelijk was om een koppeling te leggen tussen de Meststoffenwet en de Wet Milieubeheer. Volgens de Leidraad moesten veehouderijen namelijk mestproductierechten aankopen om een Milieuvergunning tot uitbreiding te kunnen krijgen. In de praktijk bleek dan vaak geen reductie van de ammoniakuitstoot gehaald te worden, omdat de mestrechten-regeling zo lek was als een mandje. Wij bleven daarom aandringen op een andere regeling.

Wellicht werd mede daarom de Leidraad zodanig herzien, dat, zoals wij voorgesteld hadden, de mestrechten-regeling vervangen werd door het intrekken van de milieu(ammoniak)-vergunning op een ander bedrijf. Deurne zou de eerste Brabantse gemeente worden die de gereviseerde Leidraad overnam. Zo zie je maar: de laatsten zullen de eersten zijn, want Deurne was er nog steeds niet aan toegekomen om de eerste versie van de Leidraad vast te stellen.

5.7 Limburgse Convenant Interim Ammoniakbeleid

In Limburg speelde dezelfde problematiek als in Brabant, zij het dat het "Convenant Interim Ammoniakbeleid Limburg" pas in het voorjaar van 1994 tot stand kwam en door alle 32 Noord- en Middenlimburgse gemeenten werd overgenomen. De juristen van de Provincie waren er stellig van overtuigd dat hun Convenant wél aan de wettelijke eisen van een ARP voldeed. Helaas voor hen moest het weer WBdP zijn die hen in het ongelijk stelde. Ironischerwijs was het helemaal niet onze bedoeling om het Convenant onderuit te halen. Maar één van onze procedures tegen de Gemeente Horst leidde in november 1994 wél tot zo'n uitspraak van de Raad van State. Daarop moest koortsachtig gewerkt worden om de mankementen te herstellen. Dit keer was ook de Milieufederatie Limburg "van de partij". Het was voor onze inbreng heel handig dat de

Milieufederatie in de commissies werd vertegenwoordigd door een lid van onze Werkgroep. Gaandeweg werd besloten om - net als in Brabant - de mestrechtenregeling te vervangen door afspraken over het intrekken van de milieuvergunning op het verkopende bedrijf.

Het geval Van Lith: het tiende jaar.

In 1993 verleende de gemeente Asten een hinderwetvergunning aan Peter van Lith voor een bedrijf met 100.000 slachtkuikens, gelegen vlak tegen de Grootte Peel aan. Hierbij werden de 60.000 kuikens die al jarenlang illegaal op het bedrijf aanwezig waren gelegaliseerd. De nieuwe vergunning schrijft voor, dat alle kuikens gehuisvest moeten worden in emissie-arme Groen-Label-stallen. De ammoniakuitstoot van de 100.000 kuikens wordt daarmee een stuk lager dan die van de legale 40.000 kuikens eerst. Ons beroep tegen deze nieuwe vergunning werd door de Raad van State niet-ontvankelijk verklaard, omdat de postgiro het griffierecht niet had overgemaakt.

We konden echter nog in beroep tegen de verleende vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Dat deden we omdat, ondanks de lagere emissie en dientengevolge de lagere depositie, de neerslag van ammoniak veel te hoog blijft. Om schade aan hoogveen te voorkomen, mag de neerslag van stikstof niet hoger zijn dan 350 - 700 mol per ha per jaar. Het nieuwe bedrijf van Van Lith zal tot een depositie leiden van 1190 mol. Het Ministerie is weliswaar van mening dat het slechts de helft is (595 mol), maar dan nog zit het bedrijf tegen de schadegrens aan. Omdat het bedrijf van Van Lith zeker niet het enige bedrijf is in de Peelregio, zal de totale depositie dus

altijd ruim boven die schadegrens komen te liggen en zal, ook met de nieuwe vergunning, de Peel tot in lengte van jaren schade toegebracht worden.

De oplossing is volgens ons gelegen in het uitkopen of verplaatsen van het bedrijf. Het bedrijf van Van Lith staat op de nominatie aangewezen te worden als "natuurontwikkelingsgebied". Het Ministerie van LNV heeft dan een aankoopplicht. Wij hebben het Ministerie er op gewezen, dat ze beter nú kan aankopen, voordat alle nieuwe stallen gebouwd zijn en het bedrijf weer enkele miljoenen gulden duurder wordt.

We hebben ook gevraagd om het bedrijf te verplaatsen via het "objectgericht ammoniakbeleid". Volgens het Ministerie kunnen daarmee bedrijven verplaatst worden met een depositie van meer dan 4000 mol. Geen probleem dachten wij: het bedrijf deponeert op dit moment 11.850 mol (!) per jaar. Maar wij hadden niet op de flexibiliteit van het Ministerie gerekend: dat kijkt naar de nieuwe vergunning, die straks tot een depositie van 1190 mol zal leiden. Het wrange is, dat als wij in 1985 geen bezwaar hadden gemaakt tegen de legalisering van de 60.000 illegale kuikens, het bedrijf wel onder de verplaatsingsregeling had gevallen...

Overigens bleek later, dat die (volstrekt arbitraire) 4000 mol-norm in de praktijk zeer opportunistisch ge-

bruikt wordt. Ook bedrijven die veel minder deponeren worden momenteel benaderd om gesaneerd te worden. Wij zouden graag zien dat die flexibiliteit eens een keer positief gebruikt

wou worden. Bij van Lith liggen mooie kansen om het objectgericht ammoniakbeleid te koppelen met het natuurontwikkelingsbeleid. Zoiets mag dan wat ons betreft "creativiteit" heten.

5.8 Is oude legalisatie-datum te handhaven?

Weer even terug naar de Interimwet Ammoniak en Veehouderij. Deze wet maakt legalisatie mogelijk van bestaande bedrijven, die niet over een (toereikende) milieuvergunning beschikken. Nu kwam dat in de Peelregio niet zoveel meer voor, omdat de meeste gemeenten zelf al een legalisatiebeleid voerden, voordat de IAV van kracht werd. Doorgaans was dit een strenger beleid geweest, waarbij als peildatum voor legalisatie 1981 werd gehanteerd. WBdP zou graag zien dat dit strenge beleid van kracht bleef en niet versoepeld werd door de nieuwe wet. We zagen daartoe ook een juridische mogelijkheid. De IAV bood immers de mogelijkheid om reeds bestaand gemeentelijk beleid zonder meer de wettelijke status te geven van Ammoniak Reductie Plan. Als het gemeentelijk ammoniakbeleid zowel iets zei over reductie van ammoniak als over legalisatie, dan kon het beleid van kracht blijven. We hebben aan alle Peelgemeenten gevraagd deze mogelijkheid te benutten.

Er is echter geen enkele gemeente over de brug gekomen. Soms beriepen zij zich erop dat zij inmiddels de Provinciale Leidraad of het Convenant hadden overgenomen en dat daarmee ook hun eigen, gemeentelijk legalisatiebeleid was vervallen (hetgeen wij overigens bestrijden). Anderzijds hoorden wij ook wel eens in de wandelgangen dat het de gemeente goed uit kwam om een ruimere legalisatiedatum te hanteren, waarmee weer een aantal boeren aan een (grotere) vergunning geholpen kon worden...

Veel geschreeuw en weinig wol

Ooit meegemaakt, dat de boerenbond bezwaar maakt tegen het verlenen van een Milieuvergunning? Sterker nog: dat de boerenbond het de Werkgroep Behoud de Peel verwijt géén bezwaar te hebben aangetekend? Ja, in de Peel kun je de gekste dingen meemaken. Soms, maar niet vaak, maken wij géén bezwaar tegen een toename van de legale ammoniakuitstoot. De belangrijkste reden daartoe is, dat wij proberen een rechtvaardig en rechtlijnig beleid te voeren, waarbij wij alle schapen over één kam scheren.

Voor sommige diersoorten, zoals voor schapen en geiten, is onder de Wet Milieubeheer een vergunning nodig, terwijl dat in de vroegere Hinderwet nog niet zo was. Zulke bedrijven moesten echter ook toen een Hinderwetvergunning hebben, als ze bijvoorbeeld een electromotor hadden om te melken. In zulke gevallen probeerden wij toch via de Hinderwet de groei van de ammoniakuitstoot te beteugelen. Zo'n geval deed zich voor in Ospel, waar geitenhouderij en kaasmakerij Van Nieuwenhove aanvang 1993 zijn vergunning voor 100 melkgeiten wilde uitbreiden tot 160 melkgeiten. We hebben daar bezwaar tegen aange-tekend, maar dat een paar maanden later weer ingetrokken. Het leek ons eerlijker "geiten met electromotor" hetzelfde te behandelen als niet-gemo-

toriseerde geiten. We besloten voor geiten en schapen een legaliseringsdatum van 1 maart 1993 (inwerking-treding Wet Milieubeheer) aan te houden.

Om die reden maakten we ook geen bezwaar, toen Staatsbosbeheer een milieuvergunning aanvraag voor haar schaapsstal in de Grootte Peel: ook dat ding stond er al jaren.

De Limburgse Land- en Tuinbouw-bond tekende echter wel beroep aan bij de Raad van State, en vroeg zelfs om een schorsing van de verieende vergunning. De vergunning zou een uitbreiding van de ammoniakuitstoot betekenen, wat strijdig zou zijn met het beginsel van rechtsgelijkheid, omdat boeren de veestapel niet mogen uitbreiden. Tijdens de zitting kon de LLTB echter op geen enkele wijze aantonen, hoe zij in haar belangen getroffen zou worden. Zodoende werd het verzoek afgewezen.

Staatsbosbeheer had daarmee de schaapjes nog niet op het droge. In 1994 bleek, dat de begrazing in de Grootte Peel de afgelopen tien jaar niet het gewenste resultaat had opgeleverd, terwijl de schapen wel veel geld kostten. Dit was voldoende reden om de begrazingsdruk vanaf 1995 aanzienlijk te verminderen, waardoor er ook geen behoefte meer is aan een vergunning.

5.9 Beleid t.a.v. vervallen van vergunningen

Onze Werkgroep heeft zich vanaf de tachtiger jaren met kracht ingezet om Hinderwetvergunningen, die niet geheel of geheel niet werden benut, te laten vervallen. Volgens artikel 27.3 van de toenmalige Hinderwet gebeurde dit "van

rechtswege", maar gemeenten waren slechts schoorvoetend bereid deze regel toe te passen. Onze jarenlange actie op dit punt heeft enerzijds geleid tot milieuwinst (zie jaarverslag WBdP 1993, blz 22), maar anderzijds begon het ook averechts te werken: de stallen werden wellicht voller gehouden dan nodig was. De boeren zouden namelijk beducht zijn geworden om hun vergunningrechten te verliezen. Sinds de vervanging van de Hinderwet door de Wet Milieubeheer was het bovendien geen automatisme meer dat een onbenutte vergunning verviel: de gemeente moest hier actief een besluit over nemen. Mede omdat het beleid van de Peelgemeenten dienaangaande nogal divers was, heeft WBdP in februari 1994 aangekondigd geen actie meer te voeren tegen leegstaande stallen. Wij spraken de hoop uit dat de Peelgemeenten op dit punt een meer uniform beleid zouden gaan voeren. Voor de Limburgse gemeenten is dit in ieder geval gelukt, omdat er in het Convenant afspraken over gemaakt zijn.

5.10 Welzijnsnormen voor dieren

Wij worden regelmatig geconfronteerd met vergunningaanvragen voor het vergroten van staloppervlakte in verband met het welzijn van dieren. Nu is het bekend dat vergroting van het staloppervlak doorgaans gepaard gaat met verhoging van de emissie uit die stal. Sinds 1993 hebben wij daarom de stelregel gehanteerd dat vergroting alleen wordt toegestaan als daar compenserende maatregelen ter beperking van de ammoniakuitstoot tegenover staan. Meestal geeft dat geen problemen omdat bij uitbreiding van de stal sowieso het ALARA-principe toegepast moet worden, waardoor de uitstoot zo laag wordt als mogelijk is. Mocht volgens dit principe in redelijkheid geen emissiebeperking kunnen worden opgelegd, dan zien wij er sinds medio 1994 in ieder geval op toe dat het oppervlak niet verder vergroot wordt dan de welzijnsnorm, bv 0,7 m² / varken. Zo kunnen wij stalvergrotingen onder valse vlag voorkomen.

In de bonen.

In het Weekblad voor Deurne staat elke week de rubriek "Agrarisch Nieuws", geschreven door Laurens Gengler. Regelmatig verbaasde hij ons met zijn mening over natuur- en milieuonderwerpen. Slechts één keer plaatsten we een reactie. Dat was toen door Gengler gesteld werd, dat een konijnenhouder uit Horst door actie van onze Werkgroep zijn vergunning was kwijtgeraakt. De gemeente zou moeten opdraaien voor de kosten van de rechtspraak, enkel omdat de ammoniakuitstoot van het bedrijf van 2

naar 8 mol ging. Dit was volgens Gengler een hoeveelheid die een beetje mens produceert na het eten van een bord bonen.

We hebben toen even laten weten uit welke hoek de wind werkelijk waait: het bewuste bedrijf in Horst kón helemaal geen vergunning kwijtraken, aangezien het er nog nooit een gehad had. Het was namelijk al jaren illegaal in werking! Ook de door Gengler genoemde uitstoot was verre van juist: in werkelijkheid ging de uitstoot van 0 mol (geen vergunning) naar 29.412

mol. Wel een beetje meer dan de 8 mol die Gengler noemde. Hoogstwaarschijnlijk heeft Gengler hier emissie en depositie door elkaar gehaald, maar als je het verschil niet weet, moet je niet aan zulke stukjes beginnen! Ook dat de gemeente Horst moest opdraaien voor de kosten van de rechtspraak is verre van juist: de gemeente hoefde ons slechts het griffierecht en de reiskosten te vergoeden (samen nog geen 250 gulden). Het bewuste bedrijf zal in zijn eentje ongetwijfeld een zeer lage depositie op

de Peel veroorzaken. Dat is bij zo goed als alle bedrijven zo. Hét probleem is juist dat alle kleine beetjes ammoniak van alle bedrijven bij elkaar een veel te hoge neerslag op de Peel veroorzaken. Als dit bedrijf het enige was in de Peelstreek, hadden we er ongetwijfeld geen tijd en moeite aan besteed. Misschien moeten we de heer Gengler eens vragen of hij ooit van cumulatief effect en achtergronddepositie gehoord heeft. Maar ja, als emissie en depositie al moeilijk is...

5.11 Glastuinbouw en milieuvergunning

De Wet Milieubeheer wordt door ons ook gebruikt om nieuwvestiging, uitbreiding en legalisering van kassen tegen te gaan in de hydrologische bufferzones en foerageergebieden rondom de Peelrestanten. Alle glastuinbouwbedrijven (en overige grote verharde en gerioleerde oppervlakten) veroorzaken een sterk verminderde inzigging van regenwater en daardoor waterstandsvaling. De hoge temperaturen in kassen en de zeer hoge plantaardige productie leiden tot een aanzienlijk grotere verdamping dan er van nature optreedt. Daarom moet ook extra water aangevoerd worden. Onttrekking van grondwater is vanzelfsprekend direct schadelijk voor de natuurwaarden in de Peel. Aanvoer van ("gebiedsvreemd") kanaalwater leidt tot een veranderde kwaliteit van oppervlakte- en grondwater, waardoor juist de zeldzame organismen van matig voedselrijke en zwakgebufferde wateren worden bedreigd. Aanvoer van water vereist bovendien het in standhouden of aanleggen van kanalen en sloten, waardoor de hydrologie ook in kwantitatieve zin kan worden verslechterd. Zo is de Helenavaart ingericht voor de landbouwwatervoorziening, waardoor zijn plaatselijk sterk drainerende werking in stand blijft.

Kassen kunnen de landschappelijke openheid sterk aantasten. Dit verslechtert de leefomstandigheden voor organismen die aan openheid en rust gebonden zijn (zoals weidevogels). Ook assimilatieverlichting (de "nacht zonder duisternis") en bestrijdingsmiddelengebruik kunnen een bedreiging zijn voor de natuur- en cultuurwaarden die wij trachten te beschermen.

Een deel van deze bezwaren heeft ook een planologische dimensie. Maar de Raad van State begint in toenemende mate in haar Hinderwet / Wet Milieubeheer-uitspraken met onze bedenkingen rekening te houden.

5.12 Overzicht bedenkingen en beroepen per gemeente

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de bezwaren, bedenkingen en beroepen in het kader van de Wet Milieubeheer (+ Hinderwet) die we in 1994 moesten indienen. Tussen haakjes () staat aangegeven bij hoeveel zaken het daarbij handelde om glastuinbouw.

Gemeente	bezwaar tegen aanvraag	bedenking ontwerp	beroep beschikking
Bakel	-	1	-
Deurne	2	15 (1)	8 (6)
Asten	1	7	5 (1)
Venray	-	10	4
Horst	-	8	3
Sevenum	-	2	4
Helden	1	11 (1)	4 (1)
Meijel	-	3	-
Heythuysen	1	3	2
Nederweert	-	16	2
Totaal	5	76	32

In 1994 werden dus in het kader van de Wet Milieubeheer 113 bezwaar- en beroepschriften ingediend. Daarmee zette de afnemende trend, die al 5 jaar bestaat, zich voort. Moesten we in ons "topjaar" 1990 nog 340 bezwaar- en beroepsschriften indienen, in 1991 waren dat er 256, in 1992 235 en in 1993 183. Toch wordt ons werk dienaangaande er nog niet echt minder op, omdat we alle vergunningaanvragen nauwgezet blijven controleren. De sterke daling van het aantal bezwaren wordt veroorzaakt door het feit, dat de gemeenten een beter beleid voeren, en de boeren vaak in overleg met ons hun vergunningaanvraag zo opstellen, dat wij geen bezwaar hoeven te maken.

Bij de Raad van State blijkt een minder duidelijke trend te bespeuren in het aantal beroepzaken. Dat waren er sinds 1990 respectievelijk 52, 29, 23, 42 en in 1994 32. Hierbij moet echter opgemerkt worden, dat ook na indiening van het beroep het overleg tussen onze Werkgroep en de betrokken boer voortgezet wordt. In heel wat gevallen wordt ons beroep alsnog ingetrokken, omdat de boer zijn bedrijfsvoering aanpast.

De cumulatieve situatie met betrekking tot de Hinderwet/Wet Milieubeheer is als volgt:

	per 31-12-1993		31-12-1994	
- aantal gevoerde procedures:	1024		1095	
- daarvan gewonnen:	745	73%	845	77%
- daarvan verloren:	46	4%	57	5%
- daarvan naar AMvB etc.	16	2%	26	2%
- nog in procedure:	217	21%	167	15%
waarvan bij RvS:	46		45	

Groen-label-stal moet leiden tot milieuwinst!

De gemeente Venray verleende aan een varkensbedrijf aan het Zwartwater een milieuvergunning, waarbij het aantal dieren toenam. De ammoniak-uitstoot bleef wel gelijk, omdat een deel van de stallen emissie-arm zou worden gebouwd, volgens het Groen-Label-predicaat.

Desondanks maakte onze Werkgroep bezwaar. Op deze manier kwam het betere stalsysteem niet aan het milieu ten goede, maar werd enkel gebruikt om meer dieren te gaan houden. Dat mag uiteraard nooit de bedoeling zijn van Groen-Label-stallen!

Na overleg heeft het bedrijf ervoor gekozen om aan onze wens tegemoet te komen. In Horst en in Venray werd bij een ander bedrijf een milieuvergunning ingetrokken, voor net zoveel dieren als er aan het Zwartwater bij zouden komen. De Groen-Label-stal leidt dus bij het bedrijf zelf niet tot milieuwinst, maar omdat de extra dieren elders wegvallen vindt de winst wel elders in de regio plaats. En dat is uiteindelijk ook de bedoeling!

De onontgonnen Peelstreek is een kale woeste heide, waar niets het oog boeit, waar geen schilderachtig plekje te vinden is, waar niets groeit dan de gewoone heidesoorten. Slechts bij de verveningen treedt Epilobium angustifolium op. Bijna geen levend schepsel treft men er aan, geen vogel vliegt er - het schijnt een door alles geschuwd terrein. Dankbaar zijn we wanneer we eindelijk de spoorbaan ontdekken en een trein langzaam voorbij trekt, men gaat zich weer in de bewoonde wereld gevoelen en nog dankbaarder waren wij toen we tegen zes uur weder eens een potje bier konden drinken. Bij de overweg van de spoorbaan staat een kroeg en onder een afdak zitten de gasten rond een tafel op houten banken geschaard; een tafereel herinnerend aan de dagen van Teniers. Wij zetten ons tusschen de anderen en weldra werden beide partijen ingelicht omtrent hetgeen hij weten wil. Natuurlijk werden we eerst niet zonder de noodige nieuwsgierigheid begroet, doch spoedig waren we allen op ons gemak en vergaten niet ons te laven aan een smakelijk glas bier. Het waren voor het meerendeel veenarbeiders; de tijd liet echter niet toe om ons volkomen op de hoogte te stellen van hun bedrijf, zooveel is echter zeker dat tegenwoordig voor het grootste deel slechts de bovenste veenlaag ontgonnen wordt, ten einde daarvan in de nabijzijnde fabrieken turfstrooisel te vervaardigen, dat in ontzettende hoeveelheden per trein wordt vervoerd; dat er echter ook nog turf zelf vervaardigd wordt, bewijzen wel de ontzettende stapels, die men er aantreft.

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

6 Ruimtelijke ordening

6.1 Inleiding

Op het gebied van de ruimtelijke ordening, hebben we altijd een veelheid van zaken onder handen. De verschillende Peelgemeenten vallen voor een groter of kleiner deel binnen het ruimtelijk aandachtsgebied van onze Werkgroep. De bestemmingsplannen van die gemeenten kennen vaak een verschillende systematiek. Maar overal spelen problemen met wijzigingsbevoegdheden, vrijstellingen en aanlegvergunningenstelsels. Bestemmingsplannen moeten van tijd tot tijd worden herzien. In de tijd loopt dat tussen de diverse gemeenten (en tussen delen van gemeenten!) geheel niet parallel. Hopelijk komt daar in de toekomst verbetering in, nu gemeenten hun bestemmingsplannen op elkaar af gaan stemmen middels paraplu-nota's. Opvallend is echter, dat hier de provinciegrens bestendiger blijkt dan de Berlijnse muur: over de grens heen wordt niet gekeken, en interprovinciale afstemming vindt niet plaats.

Bestemmingsplannen zijn voor ons heel belangrijk, omdat pas in deze plannen de ruimtelijke rechten en verplichtingen per deelgebied nauwgezet worden vastgelegd.

Provinciale plannen (streekplannen, waterhuishoudingsplannen etc.) en nationale plannen (VINEX, Natuurbeleidsplan, Structuurschema Groene Ruimte etc.) zijn globaler en geven ook minder juridisch houvast.

Op internationaal vlak is heel weinig invloed uit te oefenen, zoals zal blijken uit het navolgende.

6.2 Internationaal

In Duitsland wordt een belangrijk deel van de electriciteit opgewekt door de verbranding van bruinkool. De firma Rheinbraun heeft plannen om 1,3 miljard ton bruinkool te gaan winnen bij Garzweiler, een stukje over de grens bij Roermond. Er komt een gat van bijna 50 km² van honderden meters diep. Dit zal de waterstand tot een eind in Nederland beïnvloeden, zo wijst onderzoek uit. Via de Milieufederatie Limburg zijn wij bij deze problematiek betrokken. Een hydroloog van onze Werkgroep heeft de gebruikte onderzoeksmodellen bestudeerd en geconcludeerd dat op het hydrologisch onderzoek wel wat aan te merken is. Zo is het onderzoeksgebied te klein genomen. Men stopt bij de Maas, terwijl de invloed mogelijk tot voorbij Eindhoven reikt. Dit werd later in het jaar bevestigd in een rapportage over het grondwatermeetnet Limburg.

De CDU en SPD (absolute meerderheid in parlement en regering) hadden vóór de inspraakprocedure al laten weten dat niet de vraag was óf de bruinkool gewonnen zou worden, maar hóe. De regeringspresident Antwerpes moest er aan te pas komen om te verklaren dat pas na de inspraakprocedure vastgesteld kan worden of de winning aanvaardbaar en gewenst is, en dat de inspraak toch echt nog zin had.

Tijdens de inspraak heeft de provincie Limburg (via gedeputeerde Lodewijks) gepleit voor een gefaseerde vergunningverlening gekoppeld aan een meetpro-

gramma. De Milieufederatie en de Duitse Naturschutzbund hebben bij de Europese Commissie een klacht ingediend omdat niet aan de Europese eisen voor de milieu-effect rapportage en andere richtlijnen wordt voldaan. Een week lang werden bezwaarmakers gehoord. De Nederlandse milieubeweging heeft zich uiteindelijk uit de procedure teruggetrokken omdat de inspraak een wassen neus en een rituele dans bleek: een schijnbaar democratische legitimatie van een allang genomen besluit.

6.3 Het beleid op provinciale schaal

6.3.1 Noord-Brabant

Na alle turbulentie over het nieuwe streekplan Noord-Brabant in vorige jaren, verplaatste de discussie zich naar de regio. Met name ontstond commotie over de Groene Hoofdstructuur (GHS): de nadere provinciale invulling van de landelijke Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

De gemeenten werden gestimuleerd om in clusterverband te werken aan nieuwe bestemmingsplannen voor het buitengebied. De onderlinge afstemming dient daarbij plaats te vinden in een "paraplunota". In ons werkgebied gingen de gemeenten Gemert, Bakel, Deurne, Asten en Someren gezamenlijk aan de slag. Een stuurgroep vanuit de gemeentebesturen werd ingesteld met daarnaast een klankbordgroep met allerlei belangenorganisaties, waaronder onze Werkgroep.

Ook op de hoofdlijnen van beleid, zoals geformuleerd in de paraplunota, hebben wij flinke kritiek moeten spuien. Zo worden de landbouwgronden in de provinciale GHS niet meer als zodanig meegenomen hetgeen (via het ontbreken van een adequaat aanlegvergunningstelsel) negatieve consequenties kan hebben voor de natuurwaarden. Ecologische verbindingzones zijn ten opzichte van het streekplan vervallen, weidevogel- en ganzengebieden verkleind, hydrologische bufferzones zoals rond de Grootte Peel wil de stuurgroep inkrimpen tot 1 km, enz. Het wegpoetsen van de GHS zou tot meer draagkracht in de streek leiden, aldus de stuurgroep en ambtenaren van de provincie. Op 22 december 1994 is door de Brabantse Milieufederatie en onze Werkgroep met de stuurgroep overleg gevoerd over de kritiek. Door aan een deel van de belangen van natuur en landschap voorbij te gaan, handelt men in strijd met beleid van hogere orde. De Raad van State heeft al enkele malen uitspraak gedaan dat het gemeentelijk (vestigings)beleid moet passen binnen de kaders van het streekplan. Het parapluplan vergroot de onduidelijkheid in beleid. Als het plan niet wordt bijgesteld zullen de gemeenten wel door de rechter teruggefloten worden, zo is onze inschatting.

6.3.2 Limburg

Het voorontwerp-streekplan voor Noord- en Midden-Limburg, dat in het najaar 1993 verscheen, bleek de economie in de streek nagenoeg vrijspel te geven. Industrie, logistiek en landbouw kregen de ruimte. In onze reactie hebben we de provincie gewezen op het onvoldoende doorwerken van het rijksbeleid. De ruimte, die de economische krachten krijgen, is juist vaak de oorzaak van de teeloorgang van landschap en natuurwaarden.

Ook in het daaropvolgende ontwerp-streekplan was onvoldoende afstemming te bespeuren tussen ruimtelijke ordening en het beleid op het gebied van water, milieu, natuur en landschap. Het resultaat was een rommeltje: ontwikkelingsgebieden voor veehouderij direct grenzend aan waardevolle natuurgebieden, glastuinbouwgebieden in weidevogelgebieden die volgens een andere kaart open moeten blijven, ontwikkelingsmogelijkheden voor intensieve veehouderij, champignonteelt of boomteelt in open ganzenfoerageergebieden. De bouwblokken in concentratiegebieden lagen in de orde van grootte van 4 ha voor intensieve veehouderijen en 10 ha voor glastuinbouw. Van het landschap blijft dan, zeker gelet op de veelheid aan concentratiegebieden, niet veel fraais meer over. Een aantal hydrologische relaties rond de Peel werd genegeerd danwel ontkend. En dat in een tijd dat de overheden het hebben over het herinrichten van de regio om te komen tot een duurzame ontwikkeling!

Eind 1994 besloot GS de maximummaten voor bouw kavels in concentratiegebieden los te laten. Een aantal maatregelen op het gebied van de hydrologie werd in milieubeschermingsgebieden geschrapt. Wel werd de Grote Peel alsnog stltegebied en de Zoom erkend als natuurgebied. De hydrologische relatie tussen Marisberg en Verheven Peel werd echter niet onderkend. Onbegrijpelijk, want bij de behandeling van het bestemmingsplan Buitengebied van Helden voor de Raad van State had de provincie daar juist op gehamerd.

De behandeling van het ontwerp-streekplan in de Staten zorgde ervoor dat natuur en milieu nog meer onder druk kwamen te staan. Een van de moties van het CDA kwam regelrecht per fax uit het Landbouwhuis in Roermond. Het briefhoofd van de LLTB schijnt er nog boven gestaan te hebben. Het hoofddoel van het streekplan om meer evenwicht te brengen tussen natuur-milieu-landbouw-economie kreeg op het laatst door de motie nog een duw in de verkeerde richting.

De ontknoping

Chris Bartels houdt zich speciaal bezig met de milieu-aspecten van ons werk, maar hij wil ook wel op de hoogte blijven van de ruimtelijke ordening. Een provincie-ambtenaar zei tegen hem: "Dan moet je eens naar 'n voorlichtingsbijeenkomst van de LLTB gaan, daar spreken wij ook en wordt alles over het Streekplan keurig op een rijtje gezet." Aldus togen Chris en Frans Swinkels, onze expert in ruimtelijke ordening, op 14 juni naar Ospel. Ze gingen achterin de goed bezette zaal zitten en luisterden aandachtig. In de pauze kon je vooraan documentatie

halen, maar toen werden ze onderschept door een LLTB-official. "Of ze wel wisten dat het een besloten bijeenkomst was, geen stijl etc." Ze legden uit dat ze geheel te goedertrouw door een ambtenaar van de Provincie waren uitgenodigd, maar ze hadden niet meer het lef om de documentatiemap te scoren. Na de pauze viel het inderdaad op dat ze met argusogen door de aanwezige boeren werden bekeken. De discussie kon Chris niet erg boeien, zijn gedachten dwaalden wat af. Ineens bedacht hij dat ie morgen zijn fietsband nog moest plakken en legde,

om het niet te vergeten, een knoop in zijn zakdoek.

Na afloop buiten werden Chris en Frans door één van de boeren, die na de pauze het woord had gevoerd, staande gehouden. Een collega had

gezien, dat Chris een knoop in zijn zakdoek legde, toen hij aan het woord was: "Waar was dat eigenlijk voor?"

Als ongenode gast moet je bij de LLTB wel veel van je privacy inleveren!

In 1994 werd het Limburgse Waterhuishoudingsplan geëvalueerd en geactualiseerd. In het ontwerp werd een aantal natuurkerngebieden uit de Ecologische Hoofdstructuur niet meegenomen, o.a. de Heidse Peel en de Snep. Daarom hebben we gevraagd de lijst van prioritair gebieden uit te breiden. Om al deze gebieden zouden bufferzones moeten komen, evenals rond belangrijke foerageergebieden. GS wilden mei 1992 als toetsingsdatum nemen om verdere verdroging van de Grootte Peel tegen te gaan. En dat terwijl ze in juni 1988 hadden besloten geen verslechtering van de waterhuishouding meer te zullen toestaan! Tevens vinden wij dat er meer aandacht moet worden besteed aan het langer vasthouden van gebiedseigen water in de streek.

Van onze opmerkingen heeft GS bitter weinig overgenomen, zelfs minder dan het rijksbeleid voorschrijft. Rond de Peelvenen zal wel met voorrang een integrale aanpak worden ontwikkeld. De genoemde kleinere Peelrestanten worden echter niet tot de prioritair gebieden gerekend. Mogelijk dat dit in het vervoltraject verandert. Voor de Bult, Zinkske, Molentje (op Brabants gebied) en het Marisbergcomplex, Scherliet en Snep wordt geen bufferbeleid geformuleerd. Dit gebeurt mogelijk alsnog, aldus GS, bij het opstellen van de startnotitie "Peelvenen". GS weten verder te melden dat ze tussen 1988 en 1992 geen vergunningen hebben afgegeven voor wateronttrekkingen van meer dan 100 m³ per uur in de bufferzone van de Grootte Peel. Voor minder dus well! Als uitgangspunt voor het terugdringen van de verdroging hanteert Limburg het jaar 1989 i.p.v. 1985 dat het rijk aanhoudt. Verder stellen GS zich voor een hele hoop op basis van vrijwilligheid te regelen (convenanten). Er is in onze ogen eerder behoefte aan goede instrumenten en een fatsoenlijk handhavingsbeleid!

Om het jaar 1995 te overbruggen hebben GS een ontwerp-beleidsnota Natuur en Landschap uitgebracht. Pas in 1996, wanneer de provincie de huidige rijkstaken op dit gebied zal overnemen, kan Limburg echt een natuur- en landschapsplan maken, dat door zal werken in andere plannen.

Het college erkent dat natuur en landschap tot de provinciale kerntaken gerekend worden. Maar we hadden veel meer verwacht van zo'n nota: een voorsorteren op de taken die er bij komen, wat daartoe noodzakelijk en gewenst is, wat waar wordt nagestreefd, wat vaststaat en waarover nog te discussiëren valt, welke prioriteitsstelling... Maar niets daarvan. De nota kabbelt voort op de toch al niet imposante Limburgse natuurbeleidsgolven.

In de nota van wijzigingen van de beleidsnota voor een Statencommissie werden

toch enkele punten van ons commentaar overgenomen, zoals het beschermen van GEA-objecten (geologisch en archeologisch waardevolle gebieden). De Witdonk in Meijel is in beeld gekomen (als gebied met "gebiedsgerichte beleidslijnen", whatever that may be).

De provincie Limburg werkt al enige jaren aan de instelling van zogenaamde Stiltegebieden. Tot 1994 waren alle verplichte gebieden in Noord- en Midden-Limburg (wetlands, natuurmonumenten) op de uitzonderingenlijst geplaatst. Zo was het Limburgse deel van de Groote Peel geen stiltegebied, terwijl het Brabantse deel wel aangewezen was. De interprovinciale afstemming bleek compleet zoek.

In Brabant bestaan stiltegebieden al langer en vallen ook belangrijke foerageergebieden van ganzen onder de werking, evenals de omgeving van belangrijke natuurgebieden. In Limburg beperkt men de status enkel tot (delen van) van verplichte stiltegebieden en geen meter daarbuiten.

In de inspraakronde hebben we ervoor gepleit om ruime zones rond de Peelrestanten als stiltegebied aan te wijzen, net zoals dat in Brabant is gebeurd. Onze reactie heeft er toe geleid dat de Staten op 11 februari 1994 besloten hebben tot een nadere studie. Gedeputeerde Tindemans wist in de vergadering te vertellen dat een deel van de akoestische verstorende activiteiten in het Brabantse gelegen zijn en dat die een aanwijzing in de Peelregio zouden belemmeren. Welke bronnen dat zijn, weten we nog steeds niet.

De bestemmingsplanvernieuwing slaat ook in Limburg krachtig toe. In de omgeving van Nederweert werden milieugroepen niet betrokken bij de opstelling van een intergemeentelijk plan (Heel, Heythuysen, Hunsel, Nederweert, Stramproy, Thorn en Weert). Bij de kadernota voor de gemeenten Horst, Sevenum, Maasbree en Venlo gebeurde dat gelukkig wel.

Helaas worden de analyses daar op een abstracte globale manier verricht. Daardoor komen de belangen van natuur en landschap vaak onvoldoende in beeld, omdat de vernietiging van deze waarden veelal op kleine schaal plaatsvindt. Ook belangrijke grensoverschrijdende zaken, zoals de waterhuishouding, komen te weinig uit de verf. Een goede zaak dat samengewerkt wordt tussen gemeenten, maar als je het doet, doe het dan zo goed mogelijk!

6.3.3 NUBL

De Nadere Uitwerking Brabant-Limburg (NUBL) is een "project" om de ruimtelijke ordenings- en milieuproblemen in Oost-Brabant en Noord- en Midden-Limburg op te lossen. Deze herstructurering is aangekondigd in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (Vmex) als ROM-beleid (Ruimtelijke Ordening en Milieu). Overheden hebben tot nu toe allerlei plannen en beleidsvoornemens geformuleerd maar deze onvoldoende op elkaar afgestemd. Dit zal in de NUBL gebeuren. In dit kader zal ook de Ecologische Hoofdstructuur nader ingevuld worden.

De herstructurering van de regio wordt ondersteund met Europese middelen. Zo heeft de Europese Unie steun toegezegd voor Noord- en Midden-Limburg. Het meeste daarvan gaat naar de landbouwsector, een deel is ook bestemd voor natuurontwikkeling en recreatie. Ondermeer is 1,9 miljoen beschikbaar voor het onzinnige Wateraanvoerplan Grootte Peel.

In het kader van de voorgenomen herstructurering worden, zoals dat behoort, veel studies ondernomen. Van tijd tot tijd "lekkende" de resultaten daarvan voortijdig "uit", waarschijnlijk om de reacties van de getroffen te peilen. Zo kwam TNO in opdracht van de NUBL met een rapport, waarin becijferd werd, dat de intensieve veehouderij in de Peelregio ten dode is opgeschreven wanneer de overheid vasthoudt aan de milieudoelstellingen. Het TNO-rapport stelt dat het milieuscenario tot 2015 liefst 13.000 banen gaat kosten.

Wij zijn inmiddels te zeer door de wol geveerd om als dolle kippen achter elk rapport aan te lopen. Er komt uit zulke scenario-studies toch altijd dat resultaat uit, wat je er vantevoren aan randvoorwaarden instopt. En zo was het ook deze keer. Nog geen jaar later kwam hetzelfde instituut met een rapport in opdracht van de provincie Limburg waaruit "bleek", dat intensieve veehouderij in de toekomst best wel milieuvriendelijk kan functioneren. Dit rapport schatte in, dat de intensieve veehouderij door de marktontwikkeling toch al zodanig achteruit zal gaan, dat een heel eind aan de milieunormen tegemoet wordt gekomen.

Nadat de aanvankelijke benaderingswijze van de NUBL, het opstellen van een "integrale visie", afgeschoten was, werd overgeschakeld op een benadering, waarbij iedereen "projecten" in kon dienen bij de NUBL. Ook wij hebben daartoe een poging gewaagd en ons in een later stadium bovendien aangesloten bij projecten van andere groepen. Helaas bestaat een groot aantal NUBL-projecten enkel op papier en gebeurt er in de praktijk gewoon niks. Zo ging het ondermeer met het project "berekening/landbouwdroogteschade", getrokken door Water- en Landbouwschappen, waarvoor we ons aangemeld hadden en waarvan we vervolgens nooit meer iets hoorden.

6.3.4 Wateraanvoer Grootte Peel

Begin 1994 werd door de overheden, waterschappen en drinkwatermaatschappijen koortsachtig gewerkt aan de Intentieverklaring Grootte Peel. Een verklaring met een heleboel positieve zaken. Eén aspect kon volgens ons echter volstrekt niet door de beugel: het Wateraanvoerplan Grootte Peel. In ons vorig Jaarverslag hebben we onze argumenten tegen die wateraanvoer al uitvoerig uiteengezet. De overheden zaten er mee: de wateraanvoer werd gepresenteerd als "goed voor de Peel" en nu noemde onze Werkgroep het plan "geldverspilling, immoreel, schadelijk en natuurvijandig". Wij kondigden aan ons "met alle ons ter dienste staande middelen" tegen uitvoering van het plan te zullen verzetten.

Meteen werden wij opgetrommeld voor spoedoverleg met de provincie Noord-Brabant, die graag zou zien dat wij ons verzet zouden staken. "De provincies sluiten een afbouw van de wateraanvoer rondom de Grootte Peel op de lange termijn geenszins uit wanneer zou blijken dat door verwerven van gronden en het vasthouden van gebiedseigen water een voldoende stabiele waterhuishouding

in de Groote Peel kan worden verkregen. De begrenzing van de EHS zal hierop mede worden afgestemd omdat onzerzijds primair naar zelfregulerende natuurgebieden wordt nagestreefd. Tegen deze achtergrond achten wij het Wateraanvoerplan een middel om snel tot bescherming en herstel te komen zonder dat een meer structurele oplossing voor de lange termijn in de weg wordt gestaan", schreven de provincies na het gesprek. In een antwoordbrief wezen wij erop, dat de provincie blijkbaar niet weet waarover ze het heeft. Wat "een voldoende stabiele waterhuishouding" is, wordt niet gezegd. En een substantiële verbetering van de waterhuishouding is helemaal niet mogelijk, zonder heel veel grond aan te kopen, en daarvoor zijn geen middelen beschikbaar. Zelfregulerende natuur is in de Groote Peel daarom niet te realiseren zonder de huidige natuurwaarden te verliezen. We wezen verder op een groot aantal tegenstrijdigheden in het plan zelf en in het plan in relatie tot het geformuleerde algemene beleid ten aanzien van natuurbehoud en wateraanvoer.

Twee dagen voor de ondertekening van de Intentieverklaring werden we weer uitgenodigd voor een gesprek op het Eindhovense stadhuis met de gedeputeerden, de directeur LNO en andere betrokken partijen over ons verzet tegen het wateraanvoerplan. Men probeerde ons alsnog over de streep te trekken.

Tijdens het gesprek groeide echter bij enkele van de ondertekenaars in spe ook twijfel over het nut van wateraanvoer. Maar van terugtrekking van het plan kon geen sprake zijn: "Het beleid heeft nu eenmaal jaren geleden voor deze oplossing gekozen, afwijking van de oorspronkelijke plannen zal tot politiek gezichtsverlies leiden, en het geld mag toch nergens anders voor gebruikt worden..."

Met deze bedenkelijke redenering werd 12 miljoen uitgetrokken voor de realisering van het wateraanvoerplan. Enige tegemoetkoming kon, binnen de politieke speelruimte, nog wel verleend worden: van "eeuwig" is geen sprake meer, de wateraanvoer zal nog slechts 15 - 20 jaar duren. In die periode zullen landbouwgronden aangekocht worden in het kader van het Strategisch Groenproject de Peelvenen. Daarmee kan de hydrologie van de Groote Peel wel structureel verbeterd worden. Toch jammer dat die 12 miljoen niet meteen voor dát doel ingezet kunnen worden... Nou zijn ze echt helemaal weggegooid!

Op 9 maart 1994 werd het Convenant door de partijen in de Groote Peel ondertekend. Staatssecretaris Gabor gaf er daarbij nog eens blijk van dat hij de problematiek niet helemaal door had.

6.3.5 Onderzoek hydrologie en glastuinbouw

Bij de NUBL hebben wij in 1994 een voorstel ingediend om onderzoek te doen naar de relatie glastuinbouw/verhard oppervlak en verdroging. Om de een of andere reden durfde de NUBL dit echter niet aan. Gelukkig had de provincie Noord-Brabant meer lef. Zij stelde middelen uit het Fonds Agrarische Projecten beschikbaar, waarna het onderzoeksproject, samen met de Milieucoöperatie de Peel en de provincie, nader werd uitgewerkt en uitbesteed aan het Staring Centrum. Ook de gemeente Deurne wilde wel meedoen en droeg f 15.000,- in de kosten bij. (Overigens is het wel interessant te weten dat deze gemeente eerst geprobeerd had om een eigen onderzoek te laten doen in verband met de

voorgestelde projectvestiging Aardbeiweg. Omdat Deurne echter bij voorbaat de uitkomst van dat onderzoek wilde vastleggen - ja, zo gaat dat in de politieke grote-mensen-wereld...-, bedankte het Staring Centrum echter voor de eer dat "onderzoek" uit te voeren).

De provincie vroeg ons wel om een eigen bijdrage van f 5.015,-, omdat wij ook "belanghebbende" zouden zijn. Daar voelden wij niks voor: onze situatie is totaal anders als die van een gemeente of provincie (die gewoon belasting kunnen heffen) of de milieucoöperatie (waarvan de leden een duidelijk economisch belang hebben). Wij krijgen geen rooie cent subsidie van de provincie en nou zouden wij de provincie moeten subsidiëren bij het doen van onderzoek, wat zij nodig heeft om een adequaat planologisch beleid te voeren! Bovendien vonden wij, dat wij al voldoende bijdroegen door de inbreng van onze know-how. Door deze argumenten overtuigd, liet de provincie haar oorspronkelijke eis vallen, en hoefde ook de MCP niet financieel bij te dragen aan het onderzoek.

6.4 Het beleid op gemeentelijke schaal

6.4.1 Bakel

De gemeente Bakel was een van de vijf gemeenten in Brabant, die samenwerkten aan de nota "Planologische vernieuwing buitengebied: hoofdlijnen van beleid". Op deze nota werd door ons via de Brabantse Milieufederatie en rechtstreeks commentaar geleverd.

Verder werden we gevraagd zitting te nemen in de begeleidingsgroep voor het project "Bakelse Plassen", een groot ontgrondingsproject grenzend aan de Bakelse bossen en de Stippelberg (zie ook hoofdstuk 8 Beheer en verwerving). Vanzelfsprekend hebben wij onze medewerking toegezegd.

6.4.2 Deurne

Ook in Deurne stond het ruimtelijke ordeningsbeleid voor een belangrijk deel in het licht van de nota "Planologische Vernieuwing Buitengebied". Het gemeentelijk Platform Landbouw-Natuur werd echter slechts een maal bij elkaar geroepen om over deze paraplunota te praten.

Het plan om een glastuinbouwconcentratiegebied Aardbeiweg te realiseren houdt de gemoederen al enkele jaren bezig. De gemeente wil daarmee ruimte bieden voor de glastuinders die rondom en tussen de Deurnese Peel en Mariapeel moeten verdwijnen voor natuurontwikkeling. In 1994 legde de gemeente een ontwerp-Bestemmingsplan Aardbeiweg ter visie. In een 15-tal pagina's hebben we onze bezwaren tegen het plan uiteengezet.

Voor de Peel is het een heel positieve ontwikkeling, dat de landbouwgronden tussen de Deurnese Peel en Mariapeel worden omgezet in natuurgebied. Ook ~~met~~ een glastuingebied Aardbeiweg is het netto-effect positief. Maar wij hebben toch grote twijfels. Er is in het plan onvoldoende koppeling tussen Aardbeiweg en functieveranderingen aan de Soemeersingel. De noodzaak van de Aardbeiweg is onvoldoende aangetoond. Maar bovendien is een glastuinbouwgebied

Aardbeiweg in strijd met alle uitgangspunten van moderne ruimtelijke ordening. Ook al zou het momenteel mogelijk lijken om de negatieve effecten te compenseren, dan nog moet je geen hoog-dynamische activiteit als glastuinbouw situeren temidden van natuurgebieden. Tuinbouw dient flexibel te kunnen zijn om in de huidige wereld mee te kunnen. In de toekomst zal de glastuinbouw te maken krijgen met thans nog ongekende productievormen en -processen. De noodzakelijke flexibiliteit zal bij de Aardbeiweg voortdurend bepaald en beperkt worden door de aanwezigheid van de belangrijke natuurwaarden in de directe omgeving. Waarom worden in de ruimtelijke planning van vandaag de kiemen voor voorspelbare toekomstige conflicten gelegd? Wat dat betreft ziet het Structuurschema Groene Ruimte (Regeringsbeslissing 1993, pag. 169) de toekomst zinniger: "Glastuinbouwontwikkeling in een straal van circa 2 km. rond de beide Peelgebieden is geweerd."

Eind 1994 maakte de gemeente Deurne het voornemen kenbaar om Helenaveen en omgeving aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht. Die status zou ook moeten gaan gelden voor het noordelijk deel dat volgens rijks- en provinciaal beleid bestemd is voor natuurontwikkeling. Het streven is erop gericht de Deurnese Peelgebieden met de Mariapeel te laten samensmelten door het agrarisch gebruik van de tussenliggende landbouwgebieden te beëindigen en de waterhuishouding van die gronden te optimaliseren ten behoeve van het natuurbehoud. Zulke ontwikkeling biedt de beste kansen om de natuurwaarden van de Peel te behouden en te ontwikkelen en om de immer dreigende conflicten tussen landbouw en natuurbehoud te minimaliseren. Het Deurnese Peel/Mariapeel-complex is thans al het grootste aaneengesloten hoogveenreservaat van Nederland. De perspectieven van dit gebied kunnen zeer aanzienlijk vergroot worden door het opheffen van het, weliswaar historisch gegroeide, doch uit landschapsecologisch oogpunt zeer ongelukkig gesitueerde landbouwkundig gebruik van de enclaves. Een groot knelpunt is de afwatering die thans ten behoeve van de landbouw in stand dient te blijven.

Bij de voorgestane natuurontwikkeling zullen de basisstructuur van het landschap, en daarmee de belangrijkste cultuurwaarden, in stand blijven. De bedrijfsgebouwen kunnen vervallen. Daarom hebben wij ervoor gepleit het beschermd dorpsgezicht te laten ophouden bij de Rector Nuytsstraat en de noordelijk hiervan gelegen gebouwen niet aan te merken als (Rijks)monument. Overigens was de samenhang met het gelijktijdig in procedure gebrachte plan Aardbeiweg ver te zoeken. In het plan Aardbeiweg stelde de gemeente, dat er in de kom van Helenaveen nog voldoende ruimte is voor glastuinders om uit te breiden. Tegelijkertijd schreef ze in het voorstel voor het beschermd dorpsgezicht, dat de resterende open ruimten in het zuidelijk gebied gehandhaafd dienen te worden... Bovendien zal door de ontwikkeling van een glastuinbouwgebied "Aardbeiweg" de karakteristieke structuur van het zuidelijk deel van het voorgestelde beschermd dorpsgezicht juist vervagen, omdat de glastuinbouw zich thans beperkt tot het oude deel van Helenaveen.

De kalkzandsteenfabriek Hoogdonk in Liessel vroeg in 1993 een vergunning in

het kader van de Natuurbeschermingswet aan voor de winning van 700.000 m³ zand, daartoe gedwongen door de Raad van State. De Staatssecretaris van Landbouw heeft op 1 februari 1994 een vergunning gegeven omdat middels compenserende maatregelen (peilvoorschriften voor de plas) geen schade aan de Peel zou worden toegebracht. Tegen dat besluit van Gabor zijn we in beroep gegaan. Dit beroep kwam vervolgens bij de Commissie voor de Bezwaarschriften van het Ministerie. Tijdens een hoorzitting bleek dat deze commissie zeer summier geïnformeerd was en dat ze de stukken van het Ministerie nog moest krijgen. Zonder stukken is het moeilijk om zaken te beoordelen, denken wij. Nu een jaar later hebben we nog steeds niets van de commissie gehoord.

De provincie Noord-Brabant had inmiddels een machtiging afgegeven om te mogen ontgronden, waartegen wij vanzelfsprekend ook beroep hadden aangetekend. Op 19 december 1994 werd de machtiging van de provincie vanwege het voorschrijven van verschillende peilen door het Ministerie van Landbouw en de provincie vernietigd, maar de Raad van State veranderde zelf een en ander aan de vergunning zodat de fabriek alsnog kon doordraaien. De uitbreidingsvergunning voor de toekomst, en het zand is nagenoeg gewonnen, is nog steeds niet in procedure gebracht.

In de noordelijke agrarische enclave van de Deurnese Peel werd in 1994 een grote schuur gebouwd om machines te stallen. Tegen de gevraagde bouwvergunning diende de Werkgroep bezwaar in omdat het betreffende bedrijf een heel hoge prioriteit heeft om aangekocht te worden ten behoeve van natuurontwikkeling. Aangezien de bouw niet strijdig was met het geldende (maar verouderde) bestemmingsplan, kon er helaas niets aan gedaan worden.

Een belangrijk deel van de enclave was net tevoren aangekocht door Staatsbosbeheer, maar men had "verzuimd" ook het aanwezige bedrijf te verwerven. Zulke ontwikkelingen maken de geplande realisering van een afgerond robuust natuurgebied duur. Landbouwgronden worden voor veel geld aangekocht, maar kunnen vervolgens nauwelijks vernat worden, omdat er nog een agrarisch bedrijf in het perceel ligt. Het natuurrendement van de aankoop blijft daarmee laag. Het agrarisch bedrijf gaat vervolgens uitbreiden of moderniseren, waardoor latere verwerving duurder wordt. Zulke kortzichtigheid leidt tot een enorme verspilling van gemeenschapsgelden.

Eind november hebben wij bij de gemeente onze gevoelens kenbaar gemaakt over het ontwerp-bestemmingsplan "Kamphuis Soemeersingel". Met name de uitstralingseffecten op de Peel hebben we daarin genoemd: survival-achtige toestanden, verstoring rust, begeven buiten wegen en paden, vertrapping, achterlaten attributen in terreinen, bouwen bruggetjes, linten, zwerfvuil, overtreden kanoverbod, het niet nakomen van afspraken met de beheerder. We hebben verzocht niet verder mee te werken aan de bestemmingsplanwijziging.

6.4.3 Asten

In Asten heeft onze Werkgroep zitting genomen in het platform voor het nieuw op te stellen bestemmingsplan Buitengebied.

In de vorige jaarverslagen hebben wij uitvoerig aandacht besteed aan "het gevecht om het Gevlocht". Het Gevlocht is een ganzengebied binnen de bufferzone van de Grootte Peel, natuurkerngebied en een aardwetenschappelijk object met de typelocaliteit van de Formatie van Asten. In dat gebied probeert de gemeente een glastuinbouwconcentratiegebied mogelijk te maken. In eerste instantie is dit getracht via een wijziging van het bestemmingsplan. Toen dit juridisch niet door de beugel kon, werd er een nood-bestemmingsplannetje gemaakt (postzegelplan Gevlochtsebaan) om de zaak alsnog te redden.

GS van Noord-Brabant hebben in 1994 verklaringen van geen bezwaar afgegeven voor de bouw van de kassen vanwege de voorgeschiedenis (gewekte verwachtingen). Daartoe werd in 1993 eerst een postzegelplannetje gemaakt voor het streekplan

(streekplanafwijking). Tegen zowel de streekplanafwijking als de verklaring van geen bezwaar hebben we bezwaar gemaakt bij GS. Ook hebben we de President van de Rechtbank gevraagd om de besluiten te schorsen.

Zoals te verwachten was heeft GS de bezwaren tegen het plan ongegrond verklaard. De belangen van natuur en landschap zouden niet onevenredig worden aangetast. De grootte van de kassen mag, aldus GS, 2,2 ha zijn (groter dan het streekplan en bestemmingsplan toestaat) en omdat geen drainage of beregening wordt toegepast zou de Natuurbeschermingswet geen beletsel vormen voor de exploitatie van de bedrijven. Uit ons onderzoek naar de relatie glastuinbouw-verdroging (overigens door dezelfde provincie gefinancierd...) blijkt wel wat anders. GS handelt bovendien ook in strijd met de Intentieverklaring Grootte Peel (die GS zelf hebben ondertekend) waarin geen nieuwe glastuinbouw binnen de bufferzone van de Grootte Peel wordt toegestaan.

De President van de Rechtbank vond dat de urgentie van de bouw van de kassen niet is aangetoond en dat het argument van de provincie, gemeente en tuinders dat er al zoveel geïnvesteerd is geen hout snijdt.

De tuinders zijn procedures begonnen om hun schade vergoed te krijgen. De procedures zullen nog wel enkele jaren duren, zo is onze inschatting. Wij wensen hen daarmee veel succes.

Voor de uitbreiding van een kas aan de Kokmeuwenweg was door de gemeente in november 1993 een bouwvergunning verleend. Hiertegen ging de Werkgroep in beroep bij de Raad van State, waarbij wij erop wezen dat een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet ontbrak. De Raad van State oordeelde dat de bouwvergunning in overeenstemming was met de bouwverordening en het bestemmingsplan. Maar vanwege het ontbreken van een rechtsgeldige Natuurbeschermingswetvergunning schorste de staatsraad de bouwvergunning toch. Anders zou aan de Peelbelangen een onevenredig nadeel toegebracht worden in verhouding tot de belangen van betrokken tuinder, aldus de Raad van State. Inmiddels zijn wij met de betrokken tuinder Henk Meulendijks tot overeenstemming gekomen, zodanig dat hij zijn gewenste bedrijfsaanpassingen kan plegen zonder dat de Peelwaarden geschaad worden. Al onze bezwaren hebben we daarop ingetrokken.

6.4.4 Venray

In Venray is een begin gemaakt met een nieuw op te stellen structuurplan en bestemmingsplan. Daartoe is een klankbordgroep ingesteld waarin onze vice-voorzitter namens de Milieufederatie Limburg zitting heeft, naast allerlei andere maatschappelijke organisaties. In 1996 moet het structuurplan klaar zijn.

Het in de afgelopen jaren opgestelde ontwerp-landschapsbeleidsplan, waarop de nodige kritiek te leveren is en dat inmiddels was vastgesteld in B&W, werd niet voorgelegd aan de gemeenteraad. Er zal wel een nieuw plan moeten komen.

6.4.5 Horst

Horst bruist van de ideeën met betrekking tot de ontwikkeling van landbouw en recreatie. Zo zijn er plannen voor een groot amusementsbos van ruim 100 ha bij de bungalowparken in America, en voor een golfbaan op de voormalige vuilstort Zuringspeel, al dan niet in combinatie met een speeltuin en andere voorzieningen. Op zichzelf bezien kunnen de plannen geen kwaad of zijn zelfs positief vanwege de te verwachten vermindering van de recreatiedruk op de natuurgebieden in de omgeving.

In 1990 draineerde en egaliseerde tuinder Berden zijn gronden tegen de Mariapeel met een gemeentelijke aanlegvergunning na de afgifte van een verklaring van geen bezwaar door de provincie. De Minister van Landbouw vond dat er geen vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet nodig was. Allen werden door de Raad van State teruggefloten. De Raad van State bepaalde met die uitspraak, dat ook bij Staatsnatuurmonumenten (mogelijk) schadelijke handelingen buiten het natuurmonument een vergunning behoeven in het kader van de Natuurbeschermingswet. De aangerichte schade moet nu teruggedraaid of gecompenseerd worden. Wethouder Driessen dacht die compensatie gevonden te hebben in een landschapselement, dat in het kader van de ruilverkaveling in die omgeving aangelegd wordt. Maar die aanleg staat helemaal los van de compensatie van "Berden". De gesprekken worden voortgezet.

6.4.6 Sevenum

In Sevenum zijn we de afgelopen jaren nauw betrokken geweest bij de planuitwerking voor de uitbreiding van de Schatberg met een 18-holes golfbaan, een oefenbaan, overdekte sportvoorzieningen en natuurontwikkeling in de Grootte Molenbeek. Nadat in 1993 een Milieu Effect Rapportage (MER) was verschenen, kwam de Commissie MER in 1994 met een aanvullende notitie waarin een aantal kritische punten naar voren werden gebracht onder meer met betrekking tot de hydrologie. Ten gevolge van de bevindingen zijn de plannen opgeschoven in de richting van het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA). Het MMA wordt in ieder geval uitgevoerd in het beekdal. De initiatiefnemers konden net voor de zomer de overeenkomst over de diverse onderdelen ondertekenen en met de uitvoering beginnen.

6.4.7 Helden

Tegen twee ontgrondingsaanvragen in de gemeente Helden werd bij GS bezwaar gemaakt. Aan de Ontginningsweg (Marisberg) wilde de Heldense Machine Verhuur BV 10.000 m³ vulzand winnen. Als bezwaren hebben wij aangevoerd de negatieve beïnvloeding van de waterhuishouding van de Verheven Peel (waterscheiding), de aantasting van de landschappelijke en geomorfologische waarden, en daarmee de strijdigheid met de Groene Koers uit Vinex en met het Natuurbeleidsplan (basisbescherming, bufferbeleid). De percelen komen bovendien niet voor in het deelplan "regionale winningen" van de provincie Limburg.

De andere ontgrondingsaanvraag betrof het opschonen van de Snep, waarover in paragraaf 8.8 gerapporteerd wordt.

In het open gebied "de Kievit" is in 1994 een kas van 2 ha gebouwd door Van Mullekom uit Helenaveen. Dit kon de gemeente toestaan omdat ze dit deel van het buitengebied buiten het nieuwe in procedure zijnde bestemmingsplan had gehouden. Wethouder Kersten van Helden ziet het toekomstige concentratiegebied voor glastuinbouw als overloopgebied voor Helenaveen. Wanneer het bestemmingsplan hiervoor komt is onduidelijk.

6.4.8 Meijel

Het noodbestemmingsplannetje "Aanpassing 92" van de gemeente Meijel, bedoeld om de ongewenste uitbreiding van 9 bedrijven tegen te houden, sneuvelde in 1994 bij de Raad van State vanwege oneigenlijk gebruik van de wet. De gemeente had dit noodplan gemaakt omdat ze niet op tijd klaar was met het nieuwe bestemmingsplan voor het buitengebied. De Werkgroep stelde beroep in tegen de afkeuring van het plan door Gedeputeerde Staten, evenals 2 agrariërs die om opheffing van de schorsende werking van het beroep bij de Raad van State vroegen, zodat ze konden gaan bouwen. De schorsing werd niet gehonoreerd omdat het spoedeisende karakter door betrokken ondernemers niet was aangetoond, terwijl de belangen van natuur en landschap wel aantoonbaar waren. Bij de behandeling in hoofdzaak bleef echter van het gemeentelijk plannetje geen spaan heel. Het plan voldeed niet aan de kroonuitspraak over het eerdere bestemmingsplan in 1989. Na zo'n uitspraak moet de gemeente binnen uiterlijk 2 jaar voor de afgekeurde planonderdelen een nieuw plan vaststellen. Dit is niet gebeurd, zodat de bouwaanvragen aan een plan uit 1973 (!!!) getoetst moeten worden. Dus moeten de vergunningen alsnog gehonoreerd worden... Gemeenteraadsleden zouden de termijnen beter in het oog moeten houden!

In het nieuwe in procedure zijnde bestemmingsplan zit een aanlegvergunning voor het scheuren van grasland. De gemeente had een stuk grond aan een boomkweker verpacht in het open weidevogelgebied Schepersberg Peelke. Deze scheurde het grasland en plantte direct bomen. We zijn benieuwd of binnen een jaar het grasland weer is teruggekeerd en zo niet, wat er dan gebeurt...

6.4.9 Heythuysen

Na de totstandkoming van het landschapsbeleidplan in 1993 bleef het voor ons rustig op het planologisch vlak in Heythuysen. Bij de opstelling van het intergemeentelijk parapluplan werden we in de voorbereidende fase helaas niet betrokken.

Wel werd onder leiding van de verantwoordelijke wethouder met de LLTB overlegd, ondermeer over een aantal ruimtelijke ordeningsvraagstukken.

6.4.10 Nederweert

De Raad van State heeft in 1994 onze bezwaren tegen de crossbaan nabij Sarsven-De Banen-Vlakwater verworpen, omdat op het moment van afgifte van de vergunning het natuurmonument nog geen stiltegebied was en het effect van verstoring niet aangegeven kon worden. De crossbaan ligt er al jaren en er heeft zich een nieuw evenwicht met de natuur ingesteld, aldus de Raad.

Met de betrokken motorcrossclubs, provincie Limburg en gemeente is in goed overleg een tijdelijke vergunning met een aantal voorwaarden afgegeven tot en met 1999. Dan wordt de situatie opnieuw beoordeeld.

Wij waren de Jodenpeel dwars doorgetrokken en bevonden ons nu weder op steviger grond. Onze weg voerde nu naar een nieuw gebouwde woning, nog half klaar, doch te oordeelen naar den rook, die uit den schoorsteen opsteeg, toch reeds bewoond. We waren blijkbaar aan de westelijke grens van de Peel en werden reeds lang opgewacht door een paar vrouwspersonen, waarschijnlijk moeder en dochter, die met even groots verbazing als nieuwsgierigheid hadden gadegeslagen wat wij beiden toch wel zouden uitspoken. Bij onze nadering waren ze natuurlijk in huis verdwenen, doch het viel niet moeilijk haar in haar heiligdom op te sporen en een praatje aan te knoopen. Moeder was zeer wel bespraakt, ofschoon zeer moeilijk verstaanbaar, dochter had in het geval een ongeloofelijk plezier. Op onze vraag waar we waren kregen we ten antwoord: "In de Peel", minstens met 6 e's uitgesproken; alsof we dat nog niet wisten. Op verdere vragen kwam stelselmatig het antwoord: "Da' weet 'k nie". Daarmede schoten we dus niet veel op; ze konden zich echter niet goed begrijpen wat we in zulk een hitte, nog wel op Zondag, midden in de Peel uitvoerden en zeker zouden we er veel geld mede verdienen, zoo dachten zij. Dat we het voor ons genoeg deden en er zelfs geld bij toelagen, dat vonden ze geloof ik een bepaald domme streek, ofschoon ze dit niet zeiden; toch maakte de dochter zich ongerust dat het vet mij gebraden langs het gelaat liep, want het was inmiddels zeer warm geworden.

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

7 Natuurbeschermingswet

7.1 Inleiding

De Natuurbeschermingswet is in essentie een zeer krachtige wet om natuurwaarden te beschermen. Artikel 12 van de wet stelt, dat het verboden is zonder vergunning handelingen te verrichten die schadelijk zijn voor een beschermd natuurmonument of die een beschermd natuurmonument ontsieren. Wij maken dan ook vaak van deze wet gebruik om te proberen schadelijke activiteiten binnen én buiten de natuurmonumenten tegen te houden of stop te zetten. Helaas stuiten we daarbij vaak op een onwillend Ministerie van LNV, die haar wettelijke verplichtingen probeert te omzeilen en zelfs opzettelijk frustreert.

7.2 De nieuwe Natuurbeschermingswet

Al jarenlang wordt er gewerkt aan een nieuwe Natuurbeschermingswet. In 1994 hebben we commentaar geleverd op een ontwerp daarvan. Het voorstel behelsde ondermeer de invoering van een zogenaamde limitatieve lijst met vergunningplichtige handelingen. Al het overige zou niet aan een vergunning gebonden worden. Dat zou een ernstige verzwakking betekenen ten opzichte van de huidige wet. Je zult maar iets in zo'n lijst vergeten zijn, waardoor het natuurgebied zo naar de filistijnen geholpen kan worden. Dat kan nooit de bedoeling zijn. Ook zou zo'n limitatieve lijst aan bestaande natuurmonumenten gehangen moeten worden, aldus het voorstel. In het voorstel ontbreekt de verplichting om een en ander door te laten werken naar andere regelgeving. Dit moet alsnog opgenomen worden, vinden wij. Als het aan de Werkgroep ligt, komt er in de wet ook een mogelijkheid tot onteigening. Het nieuwe voorstel wil het sinds jaar en dag bestaand gebruik zonder meer door laten gaan. Het doet er niet toe of dat gebruik schadelijk is. Ook dit is een verslechtering ten opzichte van thans. Wanneer de minister een vergunning afgeeft, wil hij daar in de toekomst geen richtbaarheid meer aan geven. Elke vorm van democratische controle wordt op zulke wijze onmogelijk gemaakt. Al met al betekent het wetsontwerp veel verslechteringen ten opzichte van de huidige wet. De natuurbescherming zal zich daartegen verzetten.

7.3 Maisteelt Heitrakse Peel

In ons vorige Jaarverslag hebben we het voortdurend falen van de Minister van Landbouw met betrekking tot het handhaven van de Natuurbeschermingswet in de Heitrakse Peel in de laatste 13 jaar aan de kaak gesteld. Ook in 1994 werd dit treurspel voortgezet.

In maart 1994 had de Staatssecretaris van Landbouw besloten de vergunningen voor het telen van mais in een stuk van dat Beschermd Natuurmonument te weigeren. Een van de boeren ging in beroep en vroeg een voorlopige voorziening. Landsadvocaat Nagel voerde bij de Raad van State een waardeloze verdediging van het ministerieel beleid. Hij deelde mee, dat maisteelt in dit deel

van het natuurmonument geen schade toebrengt aan de rest van het natuurmonument, en dat "visuele hinder" eigenlijk het enige nadelige effect van maisteelt is. Tja, met zulke beschermers heeft de natuur eigenlijk geen vijanden meer nodig.

De advocaat van de boer voerde aan, dat diens belangen onvoldoende meegewogen waren. De vorige boer teelde immers ook mais en daar was nooit tegen opgetreden (...!). Bovendien zou het perceel niet op andere wijze gebruikt kunnen worden omdat de aangrenzende percelen (buiten het natuurmonument) ook voor maisteelt gebruikt worden.

De Raad van State oordeelde dat de Minister niet aannemelijk heeft gemaakt dat het telen van mais in onaanvaardbare mate visuele hinder zal veroorzaken, en stond de teelt van mais toe.

7.4 Wateraanvoer Deurnese Peel

Al enkele jaren wordt op allerlei niveau's gesproken over wateraanvoer als redmiddel van natuurgebieden. Wanneer er in een natuurgebied te weinig water is, pompen we het er wel heen, zo is de redenering. Wij zijn daartegen vanwege de verregaande mate van onnatuurlijkheid. Bovendien worden door de wateraanvoer de planten en dieren van zwakgebufferde wateren om zeep geholpen. Deze soorten hebben de hoogste prioriteit in het nationale en internationale natuurbeleid en zijn de laatste jaren op grote schaal in de Peelstreek door wateraanvoer om zeep geholpen.

In alle beleidsnota's stelt men te streven naar een afbouw van de aanvoer van gebiedsvreemd water ten behoeve van het natuurbehoud. De Peel, daarentegen, wordt als een infiltratiegebied gebruikt ten behoeve van de landbouw. Beter zou zijn om een ruimtelijke gedifferentieerd beleid te voeren: het water rechtstreeks aan te voeren voor de landbouw op plekken waar dat gewenst is, en de Peel met rust te laten.

We wisten dat het Waterschap de Aa plannen had om een nieuwe wateraanvoerstructuur te realiseren ten zuiden van de Deurnese Peel en hadden het waterschap al op de schadelijkheid voor de Peelnatuur gewezen. Het Waterschap verdedigde zich met goedbedoeld te stellen, dat het alleen maar de ideeën van de overheid tot uitvoering bracht. Daarmee was voor ons daar de discussie afgesloten. Per slot van rekening kun je een waterschap niet vragen om verantwoordelijk te zijn voor het natuurbeleid. Dat is een taak van de Minister van LNV. Er zou eerst toch nog een Natuurbeschermingswet-vergunning aangevraagd moeten worden. En in dat kader konden we beter de fundamentele natuurbehoudsproblemen met de Minister bediscussieren.

In de laatste maanden van 1994 zagen we rond de Peel allerhande werkzaamheden, zoals het plaatsen van een aantal stuwen en gemalen. Maar aangezien die werkzaamheden ons inziens niet schadelijk, maar juist gunstig waren voor de Peel, maakten we ons geen zorgen: voor gunstige activiteiten heb je geen NB-wet-vergunning nodig.

Tot onze verbazing bleek echter in december 1994 plots een sloot nabij de

Zinkskeslaan verbreed en verdiept te worden om aanvoer van Maaswater mogelijk te maken. Van een vergunning daartoe was ons niets bekend. Toen bleek dat de minister in juni 1994 al een vergunning had afgegeven zonder ons daarvan (zoals het hoorde) in kennis te stellen.

Zo snel mogelijk hebben we alsnog bezwaar aangetekend. Daarbij deden we een beroep op "verschoonbare termijnoverschrijding". De eigenlijke beroepstermijn was wel verlopen, maar dat was ons niet te verwijten, het Ministerie van LNV had weer eens zitten suffen. Ons bezwaar leidde ertoe dat de werkzaamheden direkt gestopt moesten worden. Spoedberaad met het Waterschap in de donkere dagen voor kerstmis leidde ertoe, dat wij gezamenlijk vroegen de schorsende werking op te heffen voor al die werkzaamheden, die niet schadelijk waren voor de Peel. Want ook die lagen stil, omdat de hele vergunning geschorst was. Daardoor konden die werken afgemaakt worden, wat gunstig was voor de Peel, én de financiële schade voor het Waterschap beperkte.

7.5 Drainage rond Deurnese Peel

Op 12 december 1994 verleende de Minister van LNV aan H. Bakker, Vuurlinie Neerkant, een NB-wet-vergunning om een illegaal sterk uitgediepte sloot in "het Molentje" tot 1 december 1995 te handhaven. De Minister erkent dat uit ecohydrologisch onderzoek is gebleken dat de waterhuishouding van het Molentje "van belang is voor de waterhuishouding en daarmee voor de natuurwetenschappelijke waarden van het nabij gelegen onderdeel van het natuurmonument "het Zinkske". De Minister stelt dat "onderhoud aan een sloot mag plaats vinden zolang dit blijft binnen het oorspronkelijke profiel." Maar de Minister vindt in dit geval dat "nader onderzoek moet plaatsvinden", in hoeverre de sloot van profiel is gewijzigd (verdiept) en in hoeverre dat een negatieve invloed heeft op het Zinkske. Terwijl er haarscherpe foto's voorliggen die bewijzen, dat de sloot sterk is uitgediept, en terwijl diverse recente onderzoeksrapporten de schadelijkheid van hydrologische ingrepen in het Molentje op het Zinkske aantonen, hult de Minister wederom zijn besluiteloosheid in "nader onderzoek". Het is te gek voor woorden, dat meer dan een jaar nodig is om zo iets te onderzoeken!

7.6 Grote Peel.

Op 8 april 1994 werd de aanwijzing van de Grote Peel als beschermd en staatsnatuurmonument bij de Raad van State in een zes uur durende zitting behandeld. De massaal opgekomen boeren en landbouworganisaties vonden de externe werking een ramp. Die externe werking houdt ondermeer in dat uitbreiding van drainage en beregening in een 2 km brede zone rond het natuurgebied zonder NB-wet-vergunning verboden is.

Volgens de landbouwwoordvoerders zou het hydrologisch modelonderzoek gemanipuleerd zijn, en zou voor een staatsnatuurmonument (het grootste deel van de Grote Peel) geen externe werking gelden. Zonder drainage en beregening zou geen normale bedrijfsvoering mogelijk zijn: de externe werking

zou moeten gelden voor 600 m en verder niet. De grenzen van de 2 km zone zouden verkeerd getrokken zijn. Boeren zouden moeten draineren vanwege het opzetten van water in de Peel, want anders verzuipen ze; en zonder draineren kan niet milieuvriendelijk geboerd worden.

Het Ministerie verdedigde, voor het eerst in zijn bestaan, de externe werking voor staatsnatuurmonumenten enigszins. Staatsraad Polak merkte op, dat als die externe werking niet zou gelden, het erop lijkt dat in het zuidelijk deel van de Grootte Peel (waar een paar snippers beschermd natuurmonument liggen) een knoop gegeven wordt waaraan een jas (het hele staatsnatuurmonument) gehecht moet worden.

In haar uitspraak oordeelde de Raad van State, dat uitbreiding van drainage en beregening terecht aan banden is gelegd. Ook handelingen buiten de 2-km zone kunnen aangemerkt worden als art.12-plichtig. De begrenzing van de bufferzone bleef in stand, waarmee het Gevlocht binnen de 2-km zone blijft. De Raad oordeelde dat de externe werking zowel voor het staats- als het beschermd natuurmonument geldt.

Al met al voor de Peel een erg belangrijke uitspraak!

In 1994 werden we verzocht onze gevoelens kenbaar te maken over vergunningsaanvragen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Zo waren er een tweetal verzoeken om gronden rond de Grootte Peel te mogen draineren: een voor een aardbeienperceel nabij de Nederweerderdijk (Meijel) ter vervanging van een gedraineerd perceel nabij de Kalispeel, en een ander voor een perceel bij Sluis 13. Wij hebben de Minister geadviseerd de beide verzoeken te weigeren en ons advies vanzelfsprekend terdege onderbouwd.

Ook was er een aanvraag van een veehouderij in Ospel. Die wilde een nieuw stalsysteem dat geen "groen-label" heeft. Het emitterend oppervlak voor ammoniak nam toe, terwijl er 10 dieren minder gehouden werden. Ook hier hebben we geadviseerd geen vergunning te verlenen.

In de zomer van 1994 hebben we de Minister van LNV verzocht alle beregeners uit grondwater in de hydrologische bufferzones van beschermde en staatsnatuurmonumenten aan te schrijven dat zij een art.12-vergunning aan dienen te vragen. Jurisprudentie leert namelijk, dat alle schadelijke activiteiten verboden zijn zonder vergunning, ook al gaat het om sinds jaar en dag bestaande activiteiten. De belangrijkste aanleiding voor ons verzoek echter is de illegale uitbreiding van beregening in de laatste jaren. De Minister weigert op te treden tegen de aanleg van nieuwe wateronttrekkingsputten, omdat de aanleg an sich niet schadelijk is, enkel het gebruik. Maar vervolgens weigert de Minister te controleren welke putten daadwerkelijk in gebruik worden genomen. Hij kan dat ook niet controleren, omdat hij niet weet (wil weten?) welke putten nieuw geslagen zijn. Kortom: de Minister onttrekt zich weer eens aan zijn verantwoordelijkheid. Ook nu weer hebben we niks meer op onze brief gehoord.

8 Beheer en verwerving

8.1 Inleiding

Beheer is een belangrijke activiteit voor ons. De werkzaamheden in de natuurreservaten zelf zijn rechtstreeks bepalend voor de natuurwaarden die daar tot expressie kunnen komen of juist verloren gaan.

Met de beheerders, vooral Staatsbosbeheer, hebben wij een dualistische relatie. Enerzijds vinden ze het lastig dat wij ze op hun vingers kijken (en op de vingers tikken!). Maar anderzijds doen ze ook graag een beroep op onze expertise en werklust als dat van pas komt.

Ons Peelwerk zelf, metterdaad bezig zijn ter behoud en herstel van de natuurwaarden in het vrije veld, is wel een van de mooiste activiteiten die wij onder handen hebben. In de Peel besef je weer goed, hoe mooi het allemaal is, waarom je het allemaal doet en krijg je weer nieuwe energie voor het papieren werk.

In het verslagjaar werden de eerste aanzetten gegeven tot nauwere samenwerking met de boeren op het gebied van beheer. We namen zitting in twee NUBL-projectgroepen, een over "agrarisch natuurbeheer" en een over " agrarische natuurproductie". In het eerste project worden boeren meer ingeschakeld bij begrazing in de Peel en bij het onderhoud van kleine landschapselementen. In het tweede geval wordt bekeken hoe boeren buiten de reservaatgebieden tegen beloning een natuurvriendelijker bedrijfsvoering kunnen realiseren.

8.2 Dassen

In 1994 zijn op ons initiatief twee dassentunnels aangelegd. Eén tunnel is in opdracht van de gemeente Deurne nabij het Deurnes Kanaal onder de Oude Peelstraat door geperst. De geplaatste rasters zijn helaas nog te kort en zullen naar beide zijden verlengd moeten worden.

Dankzij subsidies van het Ministerie van LNV en de provincie Limburg hebben wijzelf een tunnel kunnen realiseren onder de Helenaveenseweg in Sevenum. In 1993 waren de voorbereidingen daartoe reeds getroffen. Op 26 mei 1994 was de tunnel technisch klaar. Met de grondgebruiker moest nog een gedoogvergoeding en schadeloosstelling i.v.m. het rooien van bessenstruiken geregeld worden.

Op 27 oktober werd de tunnel door gedeputeerde Hilhorst in het bijzijn van wethouder Van Essen van Sevenum geopend. Aangezien aan de noordzijde in de Mariapeel geen dassenkerend raster aanwezig was, is bij die gelegenheid Staatsbosbeheer verzocht hier alsnog voor te zorgen. De noodzaak daartoe bleek al snel: op 8 november werd niet ver van de tunnel een das doodgereden. Ook op andere plekken vielen verkeersslachtoffers onder de dassen: op de Midden-peelweg en aan het Leegveld.

8.3 Verwerving

Natuurbeschermers zijn net boeren: grondbezit is hun primaire interesse. Dit is het gevolg van het feit, dat vele belangrijke natuurwaarden (zoals oude bossen en hoogvenen) en eigenschappen (voedselarmoede!) een lange tijd van ontwikkeling nodig hebben. Daarvoor dient de "ruimte" voor (zeer) lange tijd verzekerd te zijn.

Na lange perikelen, uitgebreid geschetst in ons Jaarverslag 1993, werd op 1 januari 1994 Staatsbosbeheer de nieuwe eigenaar van de Deurnese Peel. Staatssecretaris Gabor kwam op 25 januari persoonlijk naar Deurne om de handtekening te zetten. De staatssecretaris wist bij die gelegenheid te vertellen dat boeren geen hinder van het natuurgebied zullen ondervinden. Waar hebben we zoiets meer gehoord? (Antwoord: Nationale Parken-voorzitter Cor Kleisterlee, Meijel, december 1982). Zou de staatssecretaris niet weten, dat de Deurnese Peel al 15 jaar onder de Natuurbeschermingswet valt, met een duidelijke externe werking, keer op keer onderschreven door de Raad van State en de civiele rechtspraak? Zou hij niet beseffen dat door onjuiste en onzorgvuldige voorlichting telkens weer frustraties ontstaan? Misschien dat hij op het departement er de dossiers van de Aa, Bakker 1, Bakker 2, Geboers 1, Geboers 2, Hoogdonk, Kerstjens, Krekels, Kuunders, etc. etc. nog eens op na kan slaan. O ja, en laat hem dan meteen de schadevergoeding aan Kuunders eens fatsoenlijk regelen.

In 1994 zijn een beperkt aantal hectares landbouwgrond rond de Deurnese Peel verworven: een zestal aan het Leegveld, en enkele hectares bij Helenaveen. Maar de overheid heeft ook een aantal aankopen laten schieten o.a. tussen de Deurnese Peel en Mariapeel.

In 1994 heeft Natuurmonumenten een zevental hectaren verworven in het Molentje, een weidevogelgebied bij Neerkant. Hiermee komen de bezittingen daar boven de 30 ha uit. Aangezien in het verleden de staatssecretaris van LNV aan de gemeente Deurne beloofd had de volle honderd procent te betalen en de provincie daaraan niet wenste mee te doen, waren eerdere aankopen nog steeds niet afgerond. Natuurmonumenten heeft er toen zelf f 120.000,- ingestoken. Dit soort problemen is de komende jaren gelukkig niet meer te verwachten aangezien op 1 januari 1995 een nieuwe regeling in werking is getreden, waarbij natuurontwikkelingsgronden zonder korting en relatienotagronden met korting van lagere overheden gekocht kunnen worden.

Een perceel nabij de Scheper Jannebaan werd aan een particulier verkocht. Onmiddellijk daarna werd een greppel veranderd in een sloot, uiteraard zonder de benodigde vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet.

In december 1994 werd ca. 50 ha landbouwgrond overgedragen aan Staatsbosbeheer in de buurt van het Peelreservaat de Scherliet (gemeente Helden). Hier zal een natuurontwikkeling plaatsvinden: de voedselrijke bouwvoor zal worden verwijderd en op termijn zal er een open bos aangelegd worden.

Een probleem bij de aankopen in pachtsituaties is het melkquotum, dat voor de helft eigendom schijnt te zijn van de pachter en voor de helft van de verpachter. Het PvdA-Kamerlid Servaes Huys heeft op ons verzoek getracht duidelijkheid hierover te krijgen bij de herziening van de Pachtwet. Dat is niet gelukt. Wel heeft minister Van Aartsen over de problematiek een notitie toegezegd.

In de gemeente Meijel kwamen diverse gronden pachtvrij. Natuurorganisaties kunnen die gronden niet kopen omdat de gemeente in haar beleid heeft vastgelegd dat enkel Meijelse rundveehouders daarvoor in aanmerking komen. We zullen trachten dit beleid veranderd te krijgen. Het is ook in Meijels belang dat de natuurwaarden van de Peel versterkt worden.

xxxxx p.m. de Grootte Peel

In 1994 heeft Natuurmonumenten het duizend hectare grote bos- en natuurgebied de Stippelberg in de gemeente Bakel aangekocht. In dit gebied zijn ook nog enkele kleine Peelrestanten gelegen.

8.4 Beheer door onze Werkgroep

In de Deurnese Peel werden zo'n 900 mensuren in het beheer gestoken door mensen van onze Werkgroep en geïnteresseerde vrijwilligers. Er werden bomen geveld tussen het Leegveld en het Deurnes Kanaal ten zuiden van de Eikenlaan. In de centrale Deurnese Peel werd de freesvlakte ontberkt, de openheid vergroot tussen de oostelijke en westelijke freesvlakte en de slaappleats van ganzen en kraanvogels halverwege de vlakte van Minke opengemaakt. Er werd een dam gebouwd in een sloot uitkomend op de 9e wiek en een dammetje gelegd in de berm-sloot van de Verlengde Eikenlaan. Verder werden enkele dammen ontberkt om lekraken te voorkomen.

Daarnaast werden iedere 14 dagen in de Deurnese Peel en Mariapeel voor Staatsbosbeheer en het Waterschap de Aa de waterstanden opgenomen.

Ook werd flink gewerkt in de westelijk helft van het Zinkske, dat behoorlijk was dichtgegroeid. Daar werd eveneens een begin gemaakt met het kappen van de houtwal tussen het Zinkske en het Molentje over een afstand van enkele honderden meters. Die openheid moet met name de weidevogels ten goede komen.

In het Molentje hebben we weilanden ingerasterd met milieuvriendelijke acaciapalen en van alle percelen de afrastering gecontroleerd. Twee percelen nabij het Deurnes Kanaal zijn gehooïd. In juni zijn op een aantal percelen de distels gemaaid. De Kale Jonkers (een distelsoort van wat armere bodem) zijn blijven staan.

8.5 Overig beheer Verheven Peel

Zoals gebruikelijk is in 1994 het beheersoverleg met Staatsbosbeheer voortgezet. Naast het inhoudelijke beheerswerk is er onder meer overlegd over het beschermd dorpsgezicht Helenaveen, de activiteiten van een recreatie-ondernemer en de jachtcontracten van Staatsbosbeheer met de Wildbeheers-eenheden. Door Staatsbosbeheer werd aanvankelijk geopperd nieuwe wegen aan te leggen door de Deurnese Peel, omdat men anders niet met een auto kon surveilleren ("wij willen wel lopen, maar wij kunnen niet lopen, kijk maar, NL, niet lopen"). Daarnaast wilde men de toegang beperken tot "wegen en paden". Wij hebben erop gewezen, dat het ontbreken van wegen een van de grootste charmes is van de Deurnese Peel. Niet opgelegde gebieden zijn in Nederland en de Peel zo uiterst zeldzaam, dat we daar zeer zuinig op moeten zijn.

Dwaling

Een van de plannen die Staatsbosbeheer had met haar nieuw verworven eigendom was het plaatsen van "anti-verdwaal-bordjes". De Deurnese Peel is een 1000 ha groot gebied, waarin geen enkele doorgaande weg loopt. De vroegere insteekwegen en paden zijn inmiddels grotendeels overwoekerd door de natuur die na eeuwen exploitatie haar rechten weer opeist. Een spannend, puur natuurgebied, vol verrassingen, overal en telkens weer anders. En op sommige plekken ook echt gevaarlijk. Als je er alleen doorheen struint, bekruipt je soms de vraag, hoe het met je zal aflopen als je hier een been breekt of vastraakt in het moer en je weggezogen voelt in een blubber zonder bodem. Een bijzonder gevoel in buik en vingertoppen!

Ja, je kunt er ook nog verdwalen. Het overkomt óns nog wel ooit dat je niet precies weet waar je bent en een vreemd soort beklemming zich aan je opdringt.

Dat gevoel, dacht Staatsbosbeheer, is ongepast en mensenvriendelijk. De

mens moet altijd en overal volledig meester zijn van de situatie. Vandaar dat ze met het idee speelden om her en der in de Deurnese Peel bordjes neer te zetten. Griendtsveen: die kant op 4 km, Helenaveen: de andere richting 6 km....

Dan heb je in Nederland nog ergens een gebied, waarin je misschien een kwartier "verdwaald" kunt wezen, en dan wordt serieus met de gedachte gespeeld om deze unieke waarde om zeep te helpen. Is de volgende stap dan niet het dempen van vennen tegen de natte voeten, het egaliseren van oneffenheden tegen het struikelen, het doodspuiten van beestjes tegen het prikken, het zetten van windschermen opdat je pas gepermanente haren niet in de war waaien, en het dimmen van de zomerzon omdat ie soms pijn doet aan je ogen? Schiet dan ook maar meteen alle vogeltjes af, voordat ze op je kop schijten.

Niet alle Peelnatuur hoeft een recreatieve eenheidsworst te worden.

Er moeten ook plekken blijven die moeilijk toegankelijk zijn: die meer voldoening geven, juist omdat ze meer van je vragen. Gebieden die je res-

pecteert om hun wild karakter en hun integriteit. Een plek van nederigheid en contemplatie. Hopelijk komen die bordjes er nooit...

In verband met een nieuw op te stellen beheersplan voor de Deurnese Peel heeft de Werkgroep, omdat die de Deurnese Peel goed kent, een flinke bijdrage geleverd aan de zogenaamde Interne Kwaliteits Beoordeling. Staatsbosbeheer was van plan in 1995 runderen in te scharen op de freesruggen in de Deurnese Peel. We hebben laten weten hier niet mee akkoord te gaan omdat koeien de slappe veenbodem vertrappen terwijl er daar al enkele jaren een experiment loopt met extensieve schapenbegrazing. De daarmee opgedane kennis zou daarmee weggegooid worden.

8.6 Beheer van de Grootte Peel

Door het jaar heen vond, over het interne beheer van de Grootte Peel, enkele keren "informeel" overleg plaats met de beide beheerders, Staatsbosbeheer en de gemeente Asten. In deze overleggen worden lopende en uit te voeren werkzaamheden met elkaar doorgesproken. Het blijkt een goede manier te zijn om over allerlei beheersaspecten van gedachten te wisselen en vooraf eventuele misverstanden uit te weg te ruimen.

Zaken die in 1994 aan de orde kwamen betroffen de monitoring van flora en fauna, het beheersplan Grootte Peel (deelgebied SBB), opruimen van niet meer in gebruik zijnde hoogzitten (achtergelaten door jagers na het afschieten van soms één enkele ree) en de plannen van SBB om in 1995 aanpassingen aan het bezoekerscentrum uit te voeren (b.v. bebording, tentoonstellingen). In december boog het Overlegorgaan van het Nationaal Park De Grootte Peel zich over de laatstgenoemde plannen. Het centrum zal een ruimere taak krijgen met ook voorlichting en educatie over de andere Peelreservaten. De schaapskooi zal ingericht worden voor educatieve doelen en eveneens zal de recreatieve bebording verbeterd worden. In het Overlegorgaan werd de vrees uitgesproken, dat de natuurdoelstellingen van het Nationaal Park in de verdrukking zouden kunnen komen. Dit werd door de voorzitter ontkend. De Werkgroep zal alert zijn dat het geen kermis wordt.

Het belangrijkste beheersaspect was de begrazing. In 1994 werd voor het gehele Nationale Park door Buro "Hemmen" een begrazingsevaluatie uitgevoerd. WBdP werd daarbij nauw betrokken, waardoor wij in een vroeg stadium onze kennis en inzichten in konden brengen.

Belangrijkste conclusies van de evaluatie zijn:

- het Peellandschap is dankzij de begrazing meer open geworden;
- het is niet gelukt de pijpestrootjevlakten om te vormen tot heide-land- schappen, gedomineerd door heide;
- alleen op zandbodems kan een heide- of heide-achtig landschap gecreëerd worden. Op veen blijft Pijpestrootje de vegetatie domineren;
- de begrazingsdruk blijkt over het algemeen te hoog te zijn geweest. Duidelijk is dat daardoor ook natuurwaarden verloren zijn gegaan;
- over het algemeen lijkt runderbegrazing succesvoller dan begrazing met schapen;
- naast het feit dat begrazing de afgelopen tien jaar niet het gewenste resultaat opgeleverd heeft, blijkt de beheersmaatregel veel geld te kosten.

Voor SBB en de gemeente Asten waren dit genoeg redenen om de begrazings- druk vanaf 1995 aanzienlijk te verminderen en op sommige lokaties van schapenbegrazing over te gaan op begrazing met runderen.

De meeste eindconclusies en de uiteindelijke aanpassingen van het begrazingsbe- heer kan WBdP onderschrijven. Met name de onderkenning dat begrazing op veen nauwelijks succesvol is en dat de begrazingsdruk de afgelopen jaren veel te hoog lag waardoor plaatselijk schade berokkend is aan flora en fauna stemt ons tot tevredenheid. Reeds in 1992 hadden wij daarover aan de bel getrokken (zie ons Jaarverslag 1992, pag. 62). Toen al was duidelijk dat de begrazing op diverse lokaties rammelde. We hebben het gevoel op de goede weg te zijn wanneer beheerders in 1994 hetzelfde durven te zeggen.

8.7 Beheer vliegbasis de Peel

De voormalige vliegbasis De Peel is omgevormd van een oase van rust tot een bont spektakel aan bouwactiviteiten ten behoeve van de komst van Hawk- en Patriot-raketten. Naast de sides voor de raketten moeten er allerlei faciliteiten gebouwd worden van manschapsverblijven tot sportaccommodaties. Vanaf het begin hebben we ons zorgen gemaakt om de kleine Peelrestanten en de vogels op de basis.

Ter compensatie van de aangerichte schade aan de natuur werden binnen de basis gelegen landbouwgronden omgevormd tot natuurgebied. Dit was mogelijk omdat de vroegere landbouwactiviteiten niet meer te combineren zijn met de nieuwe functie. Zo werd de teeltaarde verwijderd om het gebied ingrijpend te versralen ten behoeve van de ontwikkeling van heischrale grasland- en heidevegetaties en zijn er diverse poelen gegraven. Op de plek waar de kerosinetanks zijn gesaneerd is een grote vijver ontstaan.

Met Defensie hebben we ondermeer uitgebreid gediscussieerd over enkele houtwallen op de basis. Deze zijn nadelig voor de aan openheid gebonden hoogveen/heidevogels. Die zijn bang voor houtwallen omdat zich daarin predatoren kunnen "verstopen". Daarom hebben we de Minister van Defensie gevraagd deze houtwallen te slechten. Deze liet weten dat het Structuurschema Militaire Terreinen (SMT) stelt dat landschappelijk beeldbepalende elementen

zo min mogelijk schade mogen worden toegebracht. De houtwallen zouden een ecologische verbindingsfunctie hebben (hoewel ze in de praktijk dood lopen op de startbaan). Predatoren, zo stelde de Minister, zitten niet alleen in houtwallen maar ook op/in verlichtingsarmaturen, antennes en overkappingen. Wij hebben echter nog nooit een kraai zich achter een antenne zien verstoppem...

In 1993 hadden we al bezwaar gemaakt tegen de bouw van hekken op de basis die niet passeerbaar waren voor dieren. Na enig overleg werden de hekken zo aangepast dat de dieren er wel doorheen kunnen (maar Kees Koning niet). Een aantal reeën springt zo over de afrastering heen. Reeën die dit niet durven zullen gevangen worden en buiten de sides worden geplaatst. Mogelijk worden er in de toekomst uittreeterpen gerealiseerd.

8.8 Beheer Zuidelijke Peelrestanten

In het kader van een Regiwa-project heeft het Zuiveringsschap Limburg in 1994 riet en een organische sliblaag uit het ven de Snep bij Beringe laten verwijderen. De machines stonden al klaar toen ze er achter kwamen dat er een bezwaarschrift van de Werkgroep lag. Met het opschonem zouden ook eventueel aanwezige oude veenlagen kunnen worden weggeschraapt. Het voorbereidend onderzoek had daar volstrekt onvoldoende naar gekeken. Een spoedonderzoek door de Universiteit Utrecht wees uit dat de oude veenlagen niet meer aanwezig waren (LPP Foundation 1994), waarna we ons bezwaar introkken. Het project kon nog tijdig afgerond worden.

Bij het recentelijk herstelde ven de Banen heeft Het Limburgs Landschap een observatiehut geplaatst. Vlak bij het natuurgebied werd geconstateerd dat een boer illegaal zijn gladiolen beregend uit een grondwaterput die geslagen is om in geval van verzuring de Banen van voldoende bufferend water te voorzien. Door dit gebruik neemt de grondwaterstroming naar de Banen af, waardoor het ven eerder verzuurt... De zoveelste overtreding van de Natuurbeschermingswet.

8.9 Jacht

Met betrekking tot de jacht hebben wij het standpunt, dat jacht niet thuis hoort in de Peelreservaten, tenzij zware maatschappelijke belangen (onaanvaardbare schade aan landbouw en natuurwaarden) in het geding zijn. De Peel en de aangrenzende reservaatgebieden (Relatienota) hebben primair de doelstelling natuurbehoud.

Daarom hebben wij beroep ingesteld tegen de Natuurbeschermingswetvergunning voor jacht in de Astense Peel. De schorsende werking van dit beroep werd echter door de Raad van State opgeheven.

In 1994 heeft SBB gewerkt aan een voorstel voor het verhuren van de jacht in de Grootte Peel en in de omliggende relatienotagebieden. De jacht binnen het

reservaat zou beperkt worden tot enkele tientallen hectares, gelegen op plaatsen waar landbouwgrond direct aan het reservaat grenst. In de relatienotagebieden gaan de beperkingen aanmerkelijk minder ver. Daar wordt de jacht normaal verhuurd, waarschijnlijk met uitzondering van ganzen.

Hoewel deze nieuwe jachtvoorstellen een sterke verbetering zijn ten opzichte van de vorige periode, gaan ze ons niet ver genoeg. De jachtkwestie in de Grootte Peel zal in 1995 dan ook zeker een vervolg krijgen!

Na verkregen inlichtingen zijn we recht op Merselo aangegaan, zooals het op de kaart aangegeven is: daar noemt men het Meersel'; rechteut konden we niet gaan, zoo vertelde ons onze l'ijker, want daar kwamen we in het water of stootten op een vliet, waarmede hij waarschijnlijk een drijfijl bedoelde, doch om er te komen, zouden we een ontzettenden omweg rondom het moeras moeten maken. Daarin hadden niet veel zin en we besloten dus kostte wat het wilde, rechteut op ons doel aan te stevenen. De kerktoeren van Merselo was ons richtsnoer, liefelijc verscholen achter een nog ver verwijderd dennenbosch. Het bosch naderden we, doch de kerk niet, want deze bleef steeds even ver verwijderd. Op een half uur afstands van het boschje kwamen wij weder in het moeras terecht, waarschijnlijk het voorspelde vliet en we hebben daarin de meest onaangename oogenblikken beleefd van onzen geheelen tocht. Aanvankelijk vordert men nog betrekkelijk spoedig over de golvende Sphagnum-laag; dan echter verzakt de voet meer en meer en met een onaangenaam klinkend gezuig trekt men den voet uit den modder. Eindelijk was ik ten volle overtuigd van het onpraktische om bij zulk een tocht hooge waterlaarzen aan te hebben; tot nog toe was de waterstand steeds beneden het hoogste peil van mijn laarzen gebleven; plotseling echter voelde ik mezelf in een breede geul tot over de knieen wegzakken en moest met handen en voeten trachten een vluchthaven te vinden op een nabijzind heideheuvelje, wat me dan ook na eevrige insparning gelukte. Mijn vriend spiegelde zich aan dit slechte voorbeeld, doch moest zich minstens een omweg van een kwartier getroosten om een meer doorwaadbare plaats te vinden. Nu was ik toch nat en had bovendien nog een paar hooge laarzen gevuld met modderig water mee te slepen. Ofschoon de vaste veenlaag op nog geen vijf minuten afstand voor ons lag, hebben we zeker vijf maal zoolang geploeterd om dezen bodem te bereiken. Ik moet erkennen dat dit eindje in hooge mate afmattend was, verlamnend werkte en ik kreeg een flauw besef van het ontzettende voor menschen, die in een moeras den dood vinden, zooals men wel eens in reisverhalen leest.

L. Vuijck, 1895. Een botanische excursie in de Peel, sept. 1895.

9 Publicaties

- Bartels C.T.* 1994. "Hoeveel van de ammoniakdepositie wordt er maximaal verdisconteerd in de depositie (Interimwet Ammoniak en Veehouderij), Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 6 p
- Bartels, C., H. Joosten & F. Swinkels (red.)*, 1994. Jaarverslag 1993. Nieuwe avonturen van Werkgroep Behoud de Peel. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 52 p.
- Joosten, H.*, 1994. De Grootte Peel: moeras van het Nederlandse natuurbeleid. *Geografie* 3, no. 4: 12 - 16.
- Joosten, H.*, 1994. Turning the tides: experiences and perspectives of mire conservation in the Netherlands. In: A. Grünig (ed.): *Mires and Man, Mire conservation in a densely populated country - the Swiss experience*. Birmensdorf, Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research, 300 - 310.
- Joosten, H.*, 1994. The Golden Flow: recent developments and future perspectives in international peat trade. In: A. Moen & R. Binns (eds.): *Regional variation and conservation of mire ecosystems. Summary of papers. Rapport Botanisk Serie 1994-1*, Universitetet i Trondheim Vitenskapsmuseet, p. 32.
- LPP Foundation*, 1994. Aard en ouderdom van afzettingen in het ven de Snep (gemeente Helden). LPP Foundation Report 94/27, Utrecht, 13 p.
- Swinkels F.G.J.* 1994. "Het milieu verliest" in *Limburgs Milieu*, jaargang 8 nummer 3, blz 27.
- Van Engen, H.C. & J.H.J. Joosten*, 1994. Wild & Woest & Ledig. Gebiedsvisie Natuur, Bos, Landschap "de Peelvenen". Rapport 323, DLO-Staring Centrum, Wageningen, 223 p.

